

Přítomnost

ROČNÍK XVI

V PRAZE 15. BŘEZNA 1939

ZA K 2.—

Jak vzniká národní umění

PAVEL HOFMAN

Co je svatováclavská tradice

B. AXMAN

Visum do Ameriky

JOSEF WECHSBERG

Výzkumnictví a jeho význam

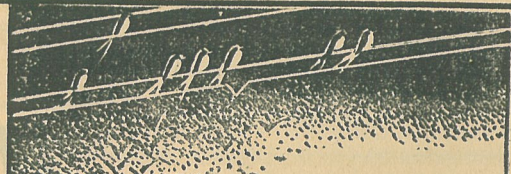
V. PETRŽILKA

Neprodávejte lehkomyšlně akcie

Zatarasený svět

FRANTIŠEK NOVOTNÝ

Čtvrt roku Beranovy vlády. — Neotřesená Živnobanka. — Omyl. — Dopis z Bolívie. — Děti — spolupracovníci státu. — Proč o Gionovi. — Bývalý čtenář Přítomnosti — Aféry kolem habilitačních prací.

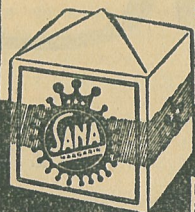

Jarní jídla

chutnají lépe, jsou-li upravena na dobrých tucích.

Vařte se SANOU, smažte na POLARINUI

Jsou to osvědčené tuky s 50letou výrobní tradicí.

Půl století SANY
půl století chvoály

Světovou sensaci

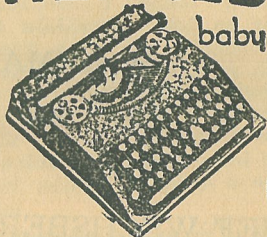
prvního řádu jsou

švýcarské psací stroje

HERMES

s automatem pásky, oboustranným vypínačem okraje a velkou ládkovou páskou, s elegantním kuffíkem

babu

JEN K 1340--

Zádejte předvedení dalších modelů.

CHOCHOLA A SPOL.,

PRAHA, Václavské n. 23, v pasáži

ODBORNÍ LÉKAŘI

MUDr. Frankl odborný lékař pro žaludeční a střevní nemoci a roentgenologii. PRAHA II., NEKÁZANKA 4, II. patro. Ord. 9—10. 3—4. Telefon 234-13.

MUDr. Ervín Fröhlich, odborný lékař pro choroby vnitřní, žaludeční, střevní a výměny látek, em. esistent I. med. kliniky prof. Schmidta. PRAHA I., Na Příkopích 35. Ord. 9-10. 1/2 3-1/2 5. Telef. 228-91.

MUDr. ZDENKA NEDVĚDOVÁ-NEJEDLÁ

odb. dětská lékařka, PODOLÍ, PANKRÁČKÁ 14 (stanice elektr. dráhy za Podol. sanatoriem). Ord. 9—10 a 2—4. Tel. 441-77.

Pro plastickou chirurgii **Dr. RUDOLF SLUNEČKO** ord. 3—4 (a podle úmluvy). Telefon 393-79. PRAHA II., VO-DIČKOVA 15. (Hlávkův palác.)

MUDr. EMIL VOGL

odborný lékař pro nemoci vnitřní, Praha II., LÜTZOWOVA 32, roh Washingtonovy. Ord. 9—11, 2—4. Telefon 226-65.

VAŠ VKUS I NÁROKY USPOKOJÍ

KRAUS & SPOL.

krejčí pro pány a dámy

Telefon 309-69

PRAHA II.,
Panská ul. 10

OBUV PRO VYŠŠÍ NÁROKY

FERRY GRAUMANN

PRAHA I., PŘÍKOPY 35, schodiště A. Tel. 315-28.

Čtěte **LIDOVÉ NOVINY**

naše káva - Perola

Roste u nás, vyrábí se v Pardubicích

OBSAH PRÍTOMNOSTI č. 10: F. PEROUTKA: Co by dělal dnes Masaryk — MILENA JESENSKÁ: Dobrá rada nad zlato. — JAN MUKAŘOVSKÝ: Karel Čapek-spisovatel — JOSEF PACHTA: Připravuje se Anglie na válku? — J. SEDLÁK: Maďarské řešení židovské otázky — ANTONÍN PEŠL: Evropské osy se připravují k velké rozpravě — KORNEL SYNEK: Jak se na nás dívají Němci po vojensku — VÁCLAV VLK: City malého národa — FRANTIŠEK NOVOTNÝ: Německé vysoké školy v Praze — FRANT. JIROUŠEK: Odpověď německým nacionálním socialistům — Češi a první slovenská státní půjčka — Když byli Němci poraženi.. — Příklad upřímné dohody mezi Německem a naší republikou — Program Národní strany práce — Dopis generála Medka — Jak se o nás píše v Německu

Prítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVI V PRAZE I., NARODNÍ TRIDA 11.

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevýžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok K 100.—, na půl roku K 50.—, na čtvrt roku K 25.—, jednotlivá čísla K 2.—, Pour la France et ses Colonies Frs 2.50. • Dohledací pošt. úřad Brno II. • Novin. sazba povolena v Brně řed. pošt. a telegrafů pod čís. 119.268/IIIa. • Odpovědný redaktor J. Diabář.

TISKEM LIDOVÉ TISKARNY, BRNO, ČESKÁ 6.

Přítomnost

ROČNÍK XVI.

V PRAZE 15. BŘEZNA 1939

ČÍSLO 11

Místo úvodníku

Redakce týdeníku Přítomnost není s to technicky zvládnout události, které postupovaly a postupují tak rychle. Úvodník, který byl pro toto číslo připraven, přímo zastaral v rotačním stroji. Všecko, co dnešní číslo přináší čtenářům, bylo přichystáno před několika dny a prosíme je, aby je také tak přečtli.

Dnes můžeme říci jenom několik slov: český národ prožil v posledních několika málo dnech změny velmi dalekosáhlé. Zacho-

val se i tentokrát obdivuhodně klidně, důstojně a ukázněně. Říšský kancléř Adolf Hitler, který ve chvíli, kdy dáváme tyto řádky do stroje, přijel na pražský hrad, zaručil svým slovem Čechům autonomní vývoj a národní svébytnost. Tato svébytnost se nám stane v příštích dobách drahým statkem, jehož ochranu a vývoj svěruje nám všem do rukou dnešní den. Važme si tohoto úkolu, který naši generaci svěrují dějiny, a staňme se ho hodni.

poznámky

Čtvrt roku Beranovy vlády

U nás nebyvalo zvykem všimnout si jubilejí našich vlád, pokud se nečítaly alespoň na několik let. Styl našeho parlamentního a politického života vedl k stabilitě, která měla ovšem světlé i stinné stránky, při tom však vychovala v nás jakýsi klid v posuzování vlád. Nyní ovšem, co události ve střední Evropě dostaly tempo přímo dynamické — skoro bychom si raději o nich přečetli později knížku, než je s sebou prožívali — nabývá i kratší perioda na významu.

Oceňovali jsme zde počátkem prosince význam prvních dvou vlád generála Syrového a nástup vlády Beranovy. A již je nyní čas, abychom komentovali první tři měsíce jejího trvání. Toť se rozumí, že Beranova vláda od počátku zápasila s různými problémy, jež jsou pro stát existenčního rázu. Je přirozené, že je nemohla zatím ještě rozřešit. Jednak většina předpokladů pro novou úpravu a ustálení věci prostě na ní nezáležely, ta je určována událostmi a vlivy mimo ni a mimo nás všechny.

Jednak však i ty věci, které mohla sama udělat, byly nesmírně složité a čas na ně nepostačil. Konsolidace republiky, záruka jejích hranic, forma administrativy a politického života, problémy Slovenska, Karpatské Ukrajiny, řád právní a nová organizace národního hospodářství doma i s hlediska obchodně-politického, spolu se vším, co z toho plyne pro státní život vůbec, to jsou zřejmě věci, které se nedají definitivně upravit bez spolupráce s našimi sousedy. Ale i v tomto směru se stalo velmi mnoho, v některých oborech již valná část toho, co se mohlo alespoň v přípravném stadiu rozhodnout vnitřně. Vládní systém byl reorganizován, nejnaléhavější reformy v ústřední správě se provádějí a všechna ministerstva pracují na státní přestavbě administrativní, politické, kulturní i sociálně-hospodářské. Byly zjednány předpoklady pro rozpočtové hospodaření.

Ale co hlavního, Beranově vládě se podařilo udržet vnitřní pořádek. Nedošlo k žádným těžkým sporům mezi občany, risiko občanské války zmizelo, bylo zachováno tolik svobod lidu, kolik jen bylo možné. Všeobecně lze říci, že vláda postupovala s umírněností a slušností. Jen si dejme práci a zamysleme se nad tím, jak to také vše mohlo být jinak! Srovnajme, co se dělo v jiných státech po katastrofách takového rázu, jaká potkala loni v září náš stát!

Beranově vládě a její administrativě neselhalo nervy, jako neselhalo našemu lidu. Držela se houževnatě oně poli-

tické metody, která se dá už nazvat českou cestou. Děla vše po česku, i to, co musila dělat pod tlakem změněných poměrů u nás, kolem nás a mezi evropskými státy. Dovedla přijmout situaci, dívat se reálně a vyvodit důsledky. Nikoli překotně, nýbrž umírněně, zkrátka, po našem. Tento národ má tolik politického rozumu, tolik střízlivosti, že právem možno tyto vlastnosti označit za největší zlatý poklad, který máme. V nich je naše naděje do budoucnosti. To oceňuje i náš největší soused. Německý tisk, pokud analyzuje situaci pro své čtenáře bez taktických tendencí, to uznává.

Přáli bychom si, aby toto německé porozumění pro naši národní povahu a naši situaci rostlo, aby Německo chtělo v nás vidět národ, řídicí se tímto dědičným střízlivým politickým rozumem a aby nabylo proto k nám důvěry. Dojde-li Německo k tomuto nazírání, bude to prospěšné nejenom nám, ale také i přes naši malost Německu, které přece má před sebou světové úkoly, při nichž mu bude záležet také na tom, aby náš národ si byl vědom hodnoty tohoto porozumění se stranou svého největšího souseda. *Cis.*

Neprodávejte lehkomyšlně akcie

Od třetího zářijového týdne je zavřena pražská peněžní bursa, a to má vedle světlých stránek, jež ovšem vynikly zejména v kritických periodách loňského podzimu, také stíny. Jedním z nich je, že držitelé cenných papírů — rozumí se, že nemáme na mysli peněžní ústavy a jim nehodláme udílet rad — jsou poplašení »zprávami« o tak zv. »vývoji kursů« na černé bursě a pod jejich vlivem se někdy odhodlávají k prodejům, jichž budou zcela určitě litovat. Tito soukromníci, úředníci a majitelé menších podniků, se zbavují akcií našich velkých továren jen proto, že slyší, že na černé bursě »jdou kursy dolů«. Oni se obávají, že tento vývoj bude pokračovat a bude-li peněžní bursa zase otevřena v dohledné době, že se tyto kursy přenesou i tam. Podobně si počínají také lidé, kteří chtějí si opatřit hotové peníze. Je jen pochopitelné, že drobní majitelé cenných papírů, vydaných státem, jsou ještě zasmušilejší a dělají si starosti. Nejde zde o bezvýznamné nebo malé věci. Vzápět na pražské peněžní bursě se obchoduje asi za 50 miliard státních půjček, za 10 miliard různých obligací a asi za 15 miliard akcií.

Domníváme se, že je žádoucí v této věci říci docela upřímně v zájmu obecném několik slov. Nehledě k tomu, že tak zv. černé bursy, ať kavářenské, ať provozované některými bankéřskými obchodníky, jsou divoce spekulacní a

mají za hlavní úkol obohatit tyto obchodníky, je tu ten podstatný moment, že na tyto kursy je vykonáván též vliv prodejní cenných papírů těmi lidmi, kteří prodávat jsou prostě nuceni. Jsou to především uprchlíci z připojeného území, kteří shánějí hotové peníze, aby zde ve vnitrozemí mohli žít, případně začít podnikat, za druhé jsou mezi těmito prodávajícími ti, kteří chtějí emigrovat a pro něž ovšem akcie zdejších továren a bank nemají pak za hranicemi ceny. Pro tyto lidi je nezbytně naléhavé dostat hotové peníze a dají tedy přednost i větší ztrátě na majetku, jen mohou-li si je opatřit. Je to asi tak, jako když lidé přeplácejí v černém obchodě zahraniční valuty, chtějí-li emigrovat a tyto valuty nějak ven propašovat.

Ale tyto «černé kursy» se přece nepřenesou na řádnou peněžní bursu, až bude opět otevřena. Předně to nepřipustí banky, jež financují nebo patronují podniky, o jejichž akcie jde, nepřipustí to Národní banka a, jde-li o státní papíry, nepřipustí to stát sám. Na peněžní burse se bude obchod vyvíjet jen umírněně a s počátku v malých obrazech. Chce-li tedy někdo prodávat cenné papíry, ale nemusí je prodávat ihned, necht' počká na otevření úřední bursey. Vydělá docela určitě u srovnání s kursy, jež se platí na černé burse. Mezitím by se doporučovalo, aby se Reeskontní ústav postaral o nějakou formu slušného lombardu, veřejně oznámenou, aby se jednak zarazily obchody těchto černých obchodníků, kteří vydělávají statisíce, ba miliony, ale neplatí z nich státu daně a ještě ho poškozují úmyslně šířenými pověstmi. Současně by se doporučovalo uvažovat o postupném zahájení řádných bursovních obchodů a opětným otevření pražské peněžní bursey. Zatím by šlo alespoň o to, aby zde byla možnost reálného obchodního lombardu, aby uprchlíci, i ti ostatní, kteří rychle potřebují peníze, mohli si je zastavením svých cenných papírů za slušných podmínek vypůjčit. Jsou zde ovšem již takové možnosti, ale široká veřejnost drobných majitelů cenných papírů je nezná. Bylo by dobře, kdyby o těchto věcech bylo učiněno prostřednictvím tisku a rozhlasu jasné a srozumitelné koncipované úřední sdělení.

Píšeme tyto řádky především na adresu drobných majitelů akcií a státních cenných papírů, abychom je ubezpečili, že nedojde k žádnému «zhroucení» kursů státních papírů, a že se sami zle poškozují, když poslouchajíce takové pověsti, lehkomyšlně své cenné papíry prodávají. To se týká také akcií, které dnes jsou tajně obchodovány za kursy, jež jsou nižší, než byly kursy z dob nehlubší hospodářské krize. Bezpečně možno předpovědět, že kursy na znovuotevřené pražské peněžní burse budou nersrovnatelně vyšší, a bude-li konsolidace pokračovat, půjdou tyto kursy zvolna zase dále nahoru. K7.

Neotřesená Živnobanka

Koncem měsíce koná největší náš soukromý finanční ústav a současně pán nejrozsáhlejšího průmyslového koncernu, Živnostenská banka, výroční valnou hromadu. Výroční schůze této banky už po léta je hospodářskou událostí. Tím spíše bude jí letos, po pohnutých příhodách loňského roku. Z první přehledné zprávy o výsledcích hospodaření Živnostenské banky, jež byla uveřejněna v některých listech zatím jako inserát, plyne především poznání, že Živnostenská banka zůstává téměř naprosto neotřesená. Uváží-li se, že tato banka v nových poměrech představuje v našem národním hospodářství ještě větší velmoc, než dříve, pak teprve vynikne význam tohoto podnikatelského úspěchu. Necht' jsme tu a tam kritisovali politiku Živnobanky, při této příležitosti je třeba nejen uznat, že byla vedena dobře a šťastně s hlediska podnikatelského, ale že také dovedla se stát konsolidačním bodem důvěry. To je patrné na př. v tom, že vůbec neztratila důvěru vkladatelů a tím také žádné vklady. Odečteme-li vklady, které zůstaly ve filiálkách v připojeném území a ve Vídni, dohromady přesahující 300 milionů K, pak vykazuje Živnostenská banka spíše o něco větší úhrn vkladů za rok 1938 než v roce 1937. Pokles s 2 a půl miliardy K na 2.2 miliardy K je tím plně vysvětlěn.

Pozoruhodné je nejen s našeho, ba přímo s evropského měřítká, že Živnobanka udržovala loni obrovskou, tedy velmi nákladnou peněžní hotovost kolem tří čtvrtin miliardy K, čili hotovost o čtvrt miliardy K větší, než měla v r. 1937. Při tom položka dlužníků, dosahující úctyhodné výše 2.2 mi-

liardy K, se nezměnila. Zisk je sice menší než r. 1937 o 4 miliony K, neboť klesl na necelých 20 milionů K, ale k tomu nutno vlastně připočíst 5 milionů K, které dala banka jako dar na obranu státu. Dividenda se snižuje se 7.5 procenta na 6 procent, tedy jen z tohoto důvodu, čili jinými slovy, každý majitel akcie přispívá 3 K z dividendy na dar na obranu státu, protože namísto loňských 15 K na akcii dostane letos za uplynulý bilanční rok pouze 12 K. Otevřeně je ovšem nutno dodat, že Živnobanka svým koncernem a svým vlastním podnikáním ovšem značně profitovala a na zbrojení, speciálně v minulém roce.

Ale necht' máme k vedení tohoto ústavu občas různé kritické výhrady, pak přece jen musíme být potěšeni nad tím, že v Živnostenské bance máme ústav, který je tak pevný, že ani krize loňského rozsahu jím neotřásla. Je to slušná vizitka pro české hospodářské schopnosti. Cis.

Omyl

Ve svém rozhlasovém projevu o poslání nové české kultury, mluvě o nutnosti ochrany českých autorů a původní české tvorby, prohlásil předseda kulturní rady Národní jednoty, Msgr. B. Stašek, že cizím autorům zaplatilo se za loňský rok 56,000,000 K, slovy padesát šest milionů korun. Podle informací z kompetentních nakladatelských kruhů jde o omyl, který je třeba opravit.

Částka 56 milionů je totiž se vši pravděpodobností pasivním zůstatkem příjmů a vydání za patenty, licence a platy z podobných oprávnění z ciziny a do ciziny placených, podle čtvrté běžné položky zahraničního obchodu československé platební bilance za rok 1938 (v roce 1936 činil tento zůstatek podle zpráv Stát. úřadu statistického 57 mil., v roce 1937 60 mil. K). Sedmdesát devět osmdesátin z této částky asi připadá na průmyslové a obchodní patenty, placené cizím vynálezci, (což jak zřejmo, nepadá na účet národní kultury) a toliko asi jediná osmdesátina této částky ve výši cca 700,000 K připadá na hudební a literární autorská práva děl, zakoupených v cizině pro rozhlas., divadlo, noviny a knižní trh. Domníváme se, že by bylo účelno, aby ve Zprávách Státního úřadu statistického byla výše zmíněná běžná položka zahraničního obchodu československé platební bilance rozvedena. Dur.

Výzkumnictví

a jeho význam pro náš hospodářský život

Při budování druhé republiky vyskytla se řada otázek, k jejichž řešení nutno využití všech hodnot našeho národa. Podstatným předpokladem pro zdárný vývoj kteréhokoliv odvětví našeho průmyslu je dnes výzkumnictví, které je stejného významu a důležitosti i pro naše zemědělství. Ministr Čipera ve svém nedávném projevu upozornil na význam a důležitost výzkumnictví pro náš stát a řada novinářských článků, týkajících se otázky předčasného pensionování vysokoškolských profesorů, vyplynula vlastně z obavy o budoucnost našeho badatelství a výzkumnictví. Je tedy patrné, že otázka výzkumnictví, třebaže širší veřejností málo známá a celkem nezajímavá, je pro budoucnost našeho státu zásadní důležitosti.

Jistě mnohý z těch, kdo se odhodlá číst tento článek, mluví za pravdu, že měl často příležitost setkat se s lidmi, kteří ještě dnes se dívají na osoby vědecky pracující jako na lidi lišící se od normálního typu, věc samu pak za zbytečné hračkářství. Těm všem lidem je však jisté večer příjemné, když si mohou sednout k svému přijímači a pouhým značknutím knoflíku se postarati o své pobavení nebo se okamžitě dovědět o důležitých posledních událostech. Tyto dary moderní techniky jsou přijímány jako samozřejmost, aniž si při tom kdo ujasní, že jich bylo dosaženo technickým zužitkováním čistě fyzikálních poznatků, k nimž se došlo po dlouho trvajících, úmorných pokusech, které r. 1888 zakončil úspěšně Hertz objevem elektromagnetických vln. Stejně tak možnost používání velkého počtu vysílačů v poměrně úzkém pásmu vlnovém bez vzájemného rušení je založena na využití čistě fyzikálního, celkem neznámého a přezíraného zjevu piezoelektrického. Tento zjev byl již v r. 1880 objeven bratřimi Curieovými, kterým jejich láska k vědecké práci v tehdejší době vynesla hanli-

vou přezdívkou pomatenců, jak je pěkně vylíčeno v životopise objevitelky radia pani Curieové. Úspěšné využití účinků radioaktivních látek, v lékařství při léčení zhoubných nádorů, je doufám, dostatečně známo, než aby bylo nutno se o tom zvláště šířit. Nechej unavovatí dalšími příklady, avšak jsem přesvědčen, že každý z nás během celého dne — počínaje otočením vypínače — setká se s celou řadou skutečností, jejichž existence byla podmíněna jedině zužitkováním dlouholeté práce, kterou můžeme zahrnouti pod všeobecný pojem badatelství nebo výzkumnictví.

Je tedy patrné, že výzkumnictví je jedním z nezbytných nutných koleček složitého stroje našeho denního života a ptáme se proto, kdo u nás o rozvoj našeho výzkumnictví a jeho organizační pečuje. Jsou to především naše vysoké školy, vydržované státem, které však pro omezené možnosti finanční a organizační až na několik málo výjimek musí přizpůsobit svou vědeckou činnost a svou péči o rozvoj výzkumnictví daným poměrům. Šťastnějšími institucemi byly až do nedávné doby naše vojenské vědecké ústavy, které, majíce k dispozici značné částky peněžní, mohli plně rozvinouti svou činnost. Druhým činitelem, který má a musí mít o výzkumnictví zájem, jsou naše průmyslové závody, z nichž mnohé mají již vlastně výzkumné ústavy nebo spolupracují, pokud je to ovšem možno nebo vůbec dovoleno, s vysokými školami. Srovnáme-li však dnešní stav našich průmyslových výzkumných ústavů s ústavami zahraničních firem téhož oboru a téže velikosti, zjistíme ve většině případů, že zahraniční firmy věnují na výzkumnictví až již ve vlastních ústavech, či v ústavech externích nebo vysokoškolských, nepoměrně větší částky peněz. Sám jsem pracoval svého času v Heinrich-Hertz-Institut für Schwingungsforschung v Berlíně, který byl sice přiřazen k Charlottenburské technice, avšak byl — podobně jako ústavy university v Jeně — z největší části vybudován a vydržován dary firem, od nichž dostával ročně asi 30.000 RM. Každý pracovník mohl proto dostávat na své konto jako základ pro svou práci 2000 RM; když tuto částku vyčerpal a požadoval k dokončení své práce další částku, byl povinen předložit zprávu o dosavadních výsledcích své práce, na základě níž mu byly povoleny další prostředky. Podobně je tomu i v Anglii, kde university, resp. universitní laboratoře disponují vedle státních dotací svými vlastními prostředky, kterých užívají tak, jak za nejlepší a nejvhodnější uznávají. Na př. Cavendish Laboratory v Cambridge, v níž jsem v roce 1937-38 pracoval, dostala darem od lorda Austina, známého výrobce automobilů, pro práce v atomové fyzice částku 250.000 liber šterlinků, tedy závažnou sumu asi 36 milionů našich korun. Některé firmy, na př. Philips v Holandsku, fy Siemens a AEG v Německu, mají již vybudované své vlastní výzkumné ústavy, které ne tak vnější úpravou budovy, jako vnitřním vybavením předčí vědecké ústavy vysokých škol.

Zřízení výzkumného ústavu je dnes pro velký průmyslový podnik přímo nutností. Na př. o dvou velkých zahraničních firmách, které jsou dnes na stejné výši, je známo toto: jedna z nich vřzku pochopila význam výzkumnictví, kdežto druhá byla toho názoru, že je lépe hotový patent koupiti, a zůstávala proto velmi pozadu, takže byla přímo nucena zříditi si svůj vlastní výzkumný ústav. Výzkumný ústav má pro průmyslový podnik ještě další význam, že totiž slouží pro výevik vlastních pracovníků.

Dosavadní stav našeho výzkumnictví jeví se ovšem markantně i v našem patentnictví. Většina přihlašovatelů u našeho patentního úřadu je původu cizího, a ročně plynou velké sumy na licenčních poplatcích do ciziny. Celá řada odvětvi našeho patentního úřadu je v technické závislosti na zahraničních firmách, náš stát pak v hospodářské závislosti na cizích státech. Při konstatování tohoto faktu se obvykle namítne, že jsme malým národem, který si nemůže dovoliti to, čeho si mohou dopřátí národové velcí. Avšak dovedli jsme dosici v některých oborech pozoruhodných výsledků — máme Bažovy závody, motory některých našich firem se vyrábějí v licenci v zahraničí, rovněž tak je tomu s výrobky našeho zbrojařského průmyslu — proč bychom to tedy nemohli zkusiti i v oborech jiných. Konečně i jiné malé státy vynikají v určitém směru svým průmyslem, na př. Holandsko má Philipsovy závody, Švýcarsko má vyvinutý průmysl elektrotechnický (firma Brown-Boveri), atd.

K tomu je třeba si pouze uvědomiti několik základních fakt. Bylo by omylem očekávati, že i v otázce našeho výzkumnictví musí zasáhnouti stát. Naopak i zde, jako v jiných, na př. sociálních podnicích, musíme se obrátiti na veřejnost s prosbou o pomoc a příspěvi. V případě výzkumnictví jsou to příslušné kruhy průmyslové a finanční, po případě i jednotlivci mecenášové, aby porozuměním pro důležitost věci a hlavně pak účinnou podporu finanční zajistili úspěch celé akce. Vzmach a rozkvět našeho výzkumnictví přinesl by po čase mnohonásobné úroky. Ovšem, jako v jiných oborech, zvláště ve výzkumnictví, nesmíme očekávati, že obnos, vložený za určitým účelem se vrátí i hned v několikanásobné výši. Výzkumnická práce je práce vědecká, která se podstatně liší od práce řemeslné. Výzkumnictví znamená hledání nových cest a velmi často, dokonce mnohokrát, zajde nejdřív do slepé uličky. Nelze proto očekávati okamžitě výnos výzkumnické práce. Stačí si k tomu připomenouti, jak dlouho celá řada vědeckých výsledků zůstala technicky nezužitkována. Technika se jich však mohla chopiti ihned, jakmile životní potřeby si toho vyžádaly.

Rozvojem našeho výzkumnictví by se umožnila činnost celé řadě pracovníků, které by bylo nutno především rádně vědecky připravit. K tomu účelu by sloužily fondy a stipendia, k čemuž byl již položen důstojný základ zřízením Masarykova a Denisova fondu pro podporu vědeckého badání, aby mladí, schopní a svědomití lidé, hodlající se věnovati výzkumnictví, mohli poznati způsob práce i v cizích zemích, ať již v ústavech vysokoškolských, či ve výzkumných laboratořích průmyslových závodů. Získali by si tak nejenom vysokou vědeckou erudici, ale i potřebný světový rozhled a mohli by pak své bohaté zkušenosti postaviti do služeb našeho průmyslu a tak do služeb celého národa.

Při výběru vědeckých pracovníků bylo by nutno zvláště dbáti toho, aby to byli lidé, kteří se hodlají věnovati výzkumnictví opravdově. Jsem přesvědčen, že bychom pak brzy dosáhli toho, čemu se dnes obdivujeme u jiných národů, neboť jsme nadáni potřebnými schopnostmi a vlastnostmi, které se pouze nesmí nechat ležeti ladem, nýbrž je jich třeba — zvláště v dnešní době — účelně využití.

RNDr. V. Petržilka, docent Karlovy university v Praze

Z dopisů nejnovějších emigrantů

III. Z Bolívie

Po dlouhé plavbě Atlantickým oceánem jsme přistali v přístavu Arica. Přesedli jsme do rychlíku, který nás po 21hodinné cestě dovezl do La Paz, hlavního města Bolívie. Cesta byla nemírně namáhavá, protože výškové rozdíly jsou příkré a značné. Od moře v Arice stoupá dráha až do výšky 4500 metrů a to je změna, kterou tělo těžko vydrží. Někteří z nás myslili, že nastala jejich poslední hodinka. Já a můj přítel — oba jsme dělníci — odnesli jsme změnu jenom bolestmi hlavy. Když jsme viděli město La Paz, byli jsme strašně zklamáni. Když jsme pak vystoupili na nádraží a když se ukázalo, že nás nikdo z našich lidí neví, bylo zklamání ještě horší. Co dělat, museli jsme si pomoci sami. Nebylo to tak snadné, nikdo nechtěl rozuměti naší španělštině. Pokoušeli jsme se tedy dohovorit se pohyby a posunky. Po dlouhé a křížové cestě celým městem zakotvili jsme v italském hotelu. Nebylo tu právě čisto, ale my jsme měli jenom jednu touhu: vyspat se! A protože jsme měli maloučko peněz, vydali jsme se už druhý den na honbu za prací.

První dobu jsme bydlili v předměstí Obraches. Tady venku jsme se po prvé cítili v Bolívii dobře. Ztrávili jsme celé dlouhé dny přihlašovaním na policii a na úřadě pro vystěhovalece, změřili nás, ofotovali se všech stran, vzali si 35 otisků prstů. Pak jsme dostali papíry a povolení pobytu na měsíc. A pak začalo utrpení znovu, protože jsme museli žádat trvalé povolení pobytu. Konečně jsme dostali i to.

La Paz, hlavní město Bolívie, dělá zblízka docela hezký dojem, zvlášť vnitřek města je pěkný. Město má pouliční dráhu a prastaré omnibusy, obojí se dvěma třídami: pro Indiány a pro bílé. Indiáni bydlí na okraji města a jsou strašně špinaví. Myslím, že se celý život neumývají. Bílí s nimi zacházejí jako s dobytčím, Barevní pracují na silnicích, jako nosiči i jako tovární dělníci — ovšem, málokdy

Jsou to školení dělníci. Na stavbě vydělávají asi 10 až 25 bolivias denně, nosiči vydělávají jenom po centech a ty jim lidé často házejí pod nohy. V továrnách jsou »indios«, právě jako Boliviani všechno, jenom ne spolehliví pracovníci. Za každým dělníkem musí stát mistr a dohlížitel. A dají-li se jednou do pití, je konec. »Manana« to je zítra, zítra — to je zde nejdůležitější slovo. Při stavbách silnic to vypadá, jako před 200 let. Když dláždí ulici, odnášejí ženy a děti v šátčích a starých plechovkách staré kameny. Dělníci spí obyčejně tam, kde pracují. Kousek vlnitého plechu a několik cihel — to je jejich byt.

Za takových podmínek se dá ovšem těžko pracovat. Rozhodli jsme se, že se odstěhujeme na venek. Seznámili jsme se s německým velkoobchodníkem, který hledal osadníky na pozemky své haciendy.

Jeli jsme s ním o svátcích v jeho automobile. Po devítihodinové cestě jsme dorazili do Irupany a odtud jsme museli ještě dvě hodiny na koních, než jsme se dostali do haciendy Plazuely. Po prvé v životě jsme seděl na mezkú! Hacienda leží 2200 metrů vysoko a roste tu vůbec všechno: káva, pomeranče, rýže, kukuřice, cukrová třtina. Ale je tu také tropická horečka a v cukrové třtině jsou chřestýši.

Druhého dne jsme se vydali na cestu, abychom spatřili zemi, která se měla stát našim domovem. Kaktusy jsou tu 4 metry vysoké — jak jsme se doma pachtili po květu kaktusu! — tady je jich, jako u nás kopretin. Večer jsme dorazili umoření a rozdrásaní.

Uzavřeli jsme s firmou smlouvu. Byla velmi příznivá. Každý z nás — je nás šest osadníků — dostaneme úvér 20.000 bolivianos, z nichž však jenom 10.000 je zúročeno 9 proc. a musíme je splatit do šesti let. Z čistého výtěžku dostane firma 50 proc. a běže na sebe 50 proc. nákladu na naše zařízení. Plodiny, které vypěstujeme, převezme firma za nejpříznivější tržní cenu. Kdyby měla být hacienda někdy prodána, máme přednostní kupní právo.

Za několik týdnů jsme se přestěhovali. Tentokrát jsme jeli nákladním automobilem. »Naše půda« — pracují na ní se svým přítelem společně — leží v údolí mezi dvěma kopeci. Z domu máme nádhernou vyhlídku na výběžky Illimani, 7660 m vysoké. Naše země je tak veliká, že ji sami ještě neznáme. Prozatím bydlíme v indiánské chyši, která má dvě místnosti a moc hezky jsme si je zařídili. Vodu máme u domečku. Denně chodíme do džungle kácet stromy. Je to strašná práce, věřte mi. Někdy jsme už byli zoufalí! Několikrát jsme museli utéci před mravenci a vosami. Ale ta radost večer, když se nám podařilo vykácet kus lesa. Dříví zůstává 4 až 6 týdnů ležet a pak je spalujeme. Po spálení čistíme půdu a pak můžeme začít s oráním. Dostali jsme od haciendy housenkový traktor, silný 60 HP. Traktor táhne pětibrázdový pluh, který obrací zemi do půl metru hloubky. Pak sejeme. Prozatím porážíme, co stačíme, abychom měli už příští rok nějaký výsledek. Chceme zasázat banány, bařtas (olejnatý plod), ořechy a zeleninu. Pro spotřebu a pro dobytek zasejeme kukuřici, brambory a pro sebe zasázíme pomerančovníky a citroníky.

Chystáme se, že svoje plodiny hned na místě průmyslově zpracujeme: tedy olej, rajská jablička a hořčici. To jsou tři věci, které se dnes musí stále ještě dovážet do Chile. Mimo to chceme postavit nový domek. Materiál k němu dostaneme zdarma. Tedy práce nemáme nedostatku. Už jsme se pokoušeli získat pro práci několik Indiánů. V neděli chodíme na procházku — v tomto okolí to zní trochu divně — spíše si běháme pušky a jdeme na lov. Případá mi, že jsem tu už celá léta. Někdy nevidíme celé týdny živou duši. Po městě netoužíme. Ale příchod pošty je tu svátek. To položíme na několik hodin práci a čteme noviny a dopisy z vlasti.

Děti — spolupracovníci státu

Mluví se nyní mnoho o reformě školy. Nemělo by se zapomínat na jednu ideu: Naučit děti, aby se dívaly správným způsobem na stát. A naučit děti také politicky myslet. Poučít je, čeho se vlastně politika týká. Že jsou to problémy hospodářské, sociální, finanční a j. Že každý brambor, který mají

na stole, je politikum. Že politika nejsou velká slova, ale malé a často těžce vydobyté činy. Nebude u nás místa pro politické boje, tak lehkomyšlně vedené, jako tomu bylo před válkou a také po válce. Musíme všichni spolupracovat.

Myšlenka spolupráce je dnes velmi propagována v amerických knížkách o moderním podnikatelství. Mnozí podnikatelé pořádají pro své zaměstnance kursy správné výroby, správného prodeje, správné reklamy. Seznamují je s chodem podniku a namnoze snad i nezáludně touží, aby se všichni cítili být skutečnými spolupracovníky podniku. Neboť jenom člověk, kterému na podniku záleží a ví také, že jeho práce je spravedlivě oceněna, může dobře pracovat.

A teď si představte, že stát je vlastně také velký podnikatel. Všichni jeho příslušníci buď přímo nebo nepřímo pracují pro zájem státu. A všichni jsou zároveň také spotřebiteli. Budeme mít jen tehdy co spotřebovávat, když práce bude dobře řízena. Měli bychom ve školách propagovat dobrou myšlenku, že všichni občané jsou spolupracovníky státu a že je v jejich vlastním zájmu, aby spolupracovali dobře. Je to přesně podle té zaměstnavatelské metody: jenom člověk, kterému na podniku záleží a ví, že jeho práce je také dobře ceněna, dobře dělá a je spokojen. Stát má proti zaměstnavatelům tu výhodu, že všechny své příští spolupracovníky, totiž občany, má osm až dvacet let na školách ve své moci. S hlediska státní propagandy měla by být především ve školním vyučování uplatněna zásada: Všichni žáci jsou a budou spolupracovníky státu.

U nás jako vzpomínka ze starého Rakouska straší stále umělá zeď mezi občanem a státem. Někdy ji zvyšují občané, někdy také neobratní státní úředníci. Muž, který přesvědčí občany, že jsou skutečně spolupracovníky státu a to ve vlastním zájmu, má právo na nehynoucí památku. Neboť odstraní mnoho stranických sporů, mnoho podezřívání, mnoho zbytečného zlobení a dá lidem radost i štěstí, které plynou z vědomí užitečnosti. jt

Literatura a umění

Pavel Hofman:

Jak vzniká národní umění

I.

Filosofové velcí i malí, kritici a pisálkové všeho druhu pozdvíhovali vždycky rádi svého hlasu k příkazům: »umění budiž...« takové nebo onaké, podle dogmat jednoho každého z nich. Do sbírky těchto dogmat patří snad hned na první místo požadavek, aby umění bylo národní. Každé velké umění jest národní jakousi vnitřní zákonitostí věcí. Ale příliš zdůrazňovaný požadavek, aby umění bylo národní, může za určitých okolností býti také útočným prostředkem malých duchů proti velkým. Ti, kdo tento požadavek kladou, se téměř nikdy nenamáhají nám sdělit, co jim vlastně rozumějí. Ať nám tedy nezazlívají, ohlédneme-li se jinde po odpovědi na otázku dnes zase aktuální.

Co je to vlastně národní umění nebo trochu jinak řečeno, jak se projevuje charakter národů v jejich umění, vystihl pořad ještě nejlépe starý Hippolite Taine. Činí to ovšem s dávkou povrchnosti a leckdy s manýrou příliš vnějškově popisnou; je však zrovna občerstvující zajít si z kadidlových mlhovin, do nichž se tak často halí vznešené povídání o našem předmětu, do pozitivistické průzračnosti Taineovy, kde je tolik důvěry k přírodovědecké věcnosti. Těm, kdo se tu nezabavili některých předsudků, se veliký kritik může zdát přímo beztaktným v tom, s jakým chladem popisuje a třídí národní odrůdy uměleckého tvoření.

O nás Čechů toho Taine mnoho nevěděl, takže jsme zůstali ušetřeni jeho nemilosrdné zvědavosti; snad právě to bylo příčinou, že se jeho estetika u nás kdysi dost četla. Nedivil bych se však, kdyby se na příklad v Holandsku netěšil valné oblibě; vždyť co všechno vidí na nešťastných Holanďanech, jak považuje za účelno připlést do své Filosofie umění i jejich pleť, »zbarvenou jako sýr, ano i jako sýr zkažený«. Tam, kde je zcela vážný, píše o jejich zemi:

»Lze říci, že v této zemi voda dělá trávu, která tvoří dobytek, který tvoří sýr, maso a maso, což vše dohromady s pivem tvoří obyvatele. Z tohoto tučného života a z organizace fyzické, nasáklé vlhkým vzduchem, vidíte roditi se flámský temperament, flegmatickou povahu, pravidelné zvyky, poklid duše a nervů, schopnost pojímat život rozumně a moudře, trvalou spokojenost, zálibu v blahobytu, následkem toho převládající čistotu a dokonalost v pohodlí.«

A je-li »taková v této zemi rostlina lidská«, bere pak Taine pod svoji lupu »umění, které je jejím květem«.

Budeme ještě mít příležitost opravit jednostrannost tohoto pojetí; jak mu však nedati za pravdu v tom, že osobitý ráz jednotlivých národů je faktem v podstatě přírodovědeckým? Není doby, jež by snad mohla uniknout této přírodní zákonitosti; a není ani genia a talentu, v jehož umění by analyza neobjevila zřetelné stopy jeho národního původu. Je-li tomu tak, pak žádá se po umělci, aby jeho umění bylo národním, může být v nejlepším případě nedorozuměním. Neboť i když se umělec vědomě orientuje na cizích vzorech, ba i když chce přímo importovat cizokrajnou módu, nemůže — je-li v něm trochu vlastních sil — nikdy oklamat jen trochu pronikavějšího pozorovatele, který vždycky postřehne v jeho tvorbě ducha jeho národa, ať už si jej umělec sám uvědomuje s pýchou, s odporem, s lhotejností nebo vůbec nijak.

Školním příkladem je tu poměr Erbenovy Svatební košile k Bürgrově Lenoře. A co platí pro jednotlivé výtvořky, platí i pro národní tvorbu jako celek: je určována národní povahou. To věděl John Ruskin, když varoval své Angličany: »Pokusíme-li se kdy o cokoli v po způsobu Michel Angela nebo Danta, utržíme si blamáž.«

Vskutku, národní povaha klade umění každého národa určité hranice. Může tedy býti v tomto smyslu i omezením. Na jedné straně se totiž povaha národa projevuje v jeho umění jako svérázná plůs, jako zvýšená citlivost a pronikavost v některých oblastech ducha; na druhé straně však hned zase jako stejně charakteristické minus, jako nedostatek, kladoucí umělecké tvorbě národa jisté meze, přes něž pošilhávat nelze bez blamáže.

Avšak hranice, určené temperamentem národů, nejsou absolutně nepřekročitelné. Vlivy podnebí a krajiny, rasy a historických osudů, to všechno a ještě mnoho jiného zajisté rozrůžňuje národní povahu a národní umění; jako však všechny národy světa patří i při sebe pronikavějším rozlišení k jedinému druhu Homo sapiens, tak roste i každé národní umění z kořenů, společných všem rasám a kmenům. V tomto bodě správně opravil Tainovu jednostrannost Elie Faure: »Zde jako tam všechny hlavní city jsou společny všem bytostem ve vnitřní oblasti.«

Tak tedy vypadá celá pravda takto: každé skutečné umění je všelidské, protože by vůbec ne-

bylo uměním, kdyby nerostlo z oněch společných »hlavních citů«; zároveň je však každé skutečné umění též národním, protože by zůstávalo daleko za hranicemi umění, kdyby překročilo hranice, určené národním temperamentem jeho tvůrců.

V tomto smyslu je právě každé veliké umění uměním národním. Tisíckrát pravdu tu měl Smetana ve své replice Františku Pivodovi, když byl ochoten prohlásit jej za nejslavnějšího hudebního kritika, kdyby se mu podařilo nemožné: totiž prokázat, že ve všech operách Smetanových českých současníků a jeho uměleckých »soupeřů« dohromady je aspoň zlomek tak pravého národního rázu, jaký zní v hudbě jeho »Dalibora«.

Proč to však takový Pivoda nemohl pochopit? Proč mu byl Dalibor »životu neschopným cizáctvím«? Nebude na škodu se na to podívat trochu blíže, protože máme ještě pořád dost Pivodů.

František Pivoda, profesionální učitel Bel canta, amatérský hudební kritik a diletantský skladatel národních písní, se v jedné věci zasloužil o estetiku. Dal jí totiž bezděčně aspoň částečnou odpověď na otázku, co považují za národní umění lidé, kteří nejurputněji tlukou na jeho buben. Dal jí — přirozeně — tam, kde se ještě jednou uboze mýlil ve své kritice Bedřicha Smetany, tentokrát v kritice jeho »Prodané nevěsty«. Tam totiž bylo podle jeho mínění vidět, že prý umělec nemyslel při práci na nic jiného než na domácí publikum. Smetana sám si však později povzdechl, »jak málo vzdělané — hudebně vzdělané — naše obecnstvo jest«; a byl by mohl říci o všech svých operách včetně »Prodané nevěsty«, co řekl o svém »Tajemství«:

»V podobných pracích je to nadmíru těžká úloha pro českého komponistu vyhovět jak svému vlastním přesvědčení tak požadavkům obecnstva. Volání po melodii znamená tolik u většího dílu obecnstva, aby ihned mohlo veškeré nápěvy bez namáhání a beze smyslu opakovat, jakmile ponejprv je bylo v divadle zaslechlo. Jak to nemůže, pak se opera již nelíbí, je už odsouzena a komponista také, neboť jiného divadla, jiného obecnstva nemá, ke kterému by mohl apelovat.«

Smetana měl vědomě vždycky dost ohledů na úroveň svého obecnstva, protože »kterýpak komponista bude lhotejný nad osudem svého díla, které práce stojí tak veliké?« Při tom však měl ještě něco, co stálo v konfliktu s těmito ohledy — totiž svoje »vlastní přesvědčení«. Takový Pivoda jej ovšem vytrvale vyzýval, aby se vzdal právě tohoto přesvědčení, protože pro něho a ostatní diletanty pod tehdejší českým Parnassem to bylo přesvědčení »nenárodní«, »cizácké« — wagneriánské.

Co nám je po Wagnerovi? — volal tento sbor dávno zapomenutých postavicek v týchž tónech vlasteneckého rozhořčení, s nímž o půl století dříve pokřikovali Chmelenští a Tomičkové na Máchu: co nám po Byronovi? Vskutku, co jim bylo po Byronovi a Wagnerovi? Co mohlo být jim, kteří na svém chabém ohníčku dovedli zrovna jen ohřívát dávno hotová klišé, po novém velkém zápalu, vzněcujícím se z ducha nových, teprve se rodících dob?

Zajisté, obecnstvo bylo už samo dost pomalé v chápání nových kulturních proudů, a Sabina měl patrně velké oči, když viděl, jak s Byronem »cítí srdcí

miliony»; ale co nechápalo hned, mohlo pochopit velmi brzy, krása si dovede získat lidské duše. Smetana byl přesvědčen, že Wagnerova »hudba je nadmíru krásná a svým časem musí všude zvítězit«, Mácha nemusel pochybovat o tom, že jeho byronismus si najde cestu i k českým srdcím... a mohli o tom vážně pochybovat i Pivodové a Chmelenští? Sotva — ale pak teprve se dostává do pravého světla jejich obrana »národního« umění před »cizáckými« vlivy Wagnera a Byrona: byla to v nejhlubší skutečnosti jen jejich vlastní sebeobrana. Vždyť Bel canto, na něž přisahal Pivoda, nebylo o nic národnější než wagneriánství, a anakreontika, kterou kopíroval Chmelenický, byla stejně cizí jako byronismus. V anakreontice a Bel cantu ani nemohli chránit národní hodnoty; chránili v nich však hodnoty dávno hotové a zatím už zvetšelé, proti hodnotám novým, teprve se rodícím v dílech současných geniů a jim ještě nedostupným. Bránili stará měřítká v úzkých poměrech, aby tak sami sebe zachránili před změřením velikými mírami nové Evropy.

A zde se pak Pivodové všech dob ohlížejí po vhodných strategických prostředcích. Z jejich tajných úzkostí se rodí veřejně hlášané příkazy: umělec nechť pracuje pro domácí publikum, to nechť je jediným soudcem jeho díla! To publikum, které dovede rozumět vždy teprve něčemu už zavedenému a které je právě-proto ideálním obecenstvem Pivodů a Chmelenických, kteří zase dovedou »tvořit« jen podle úctyhodně starých vzorů. Volají jakoby jménem tohoto domácího obecenstva po »pěvci, jakého m y potřebujeme« — ale národ není dříve národem, dokud nemá p ř e p y c h u pravého umění, nestarajícího se o běžné potřeby a »potřeby« současné chvíle.

Takové národní potřeby vyzvedlo před více než sto lety na př. literární Mladé Německo proti Goetheovi. Byl tu třeba jeho »Faust«: historika o svedené dívce, dosti pošetilé, aby se nedala zachránit před následky jedné noci. A to bylo psáno v době, kdy se mezi Rýnem a Dněstrem, mezi Jenou a Waterloo rozhodovalo o osudu německých národů! Ty pak měly číst nezávažný Markétčin příběh, když bylo přece třeba, aby každý vytištěný řádek verboval pro Scharnhorstovy legie! Mladé Německo tedy nechtělo nechat národ otravovat nějakou wertherovštinou, národ ať naslouchá různým tēm »Hurrah Germania!« von Straszewitzů a spol. a nechť se nedává zbytečně dojmát pláčem Markétčiny.

Pravda, von Straszewitzové a jemu podobní si vždycky v literárních dějinách utržili jen ostudu za svoje verše i za svoje kritiky, za všechna svoje »tak ano« a »tak ne«. Ale proč k nim nebýt spravedlivým? Mysleli to dobře. Šlo jim nepochybně o veliké věci. Osud Germanie byl vsuktku důležitější než osud Markétčiny — a tu žili jiní Němci, o jejichž schopnostech po případě ani nebylo lze pochybovat, a ti zavírali se do svých soukromých věží ze slonoviny, utíkali od současných potřeb k minulosti a ke snům. To jim nemohli odpustit.

Proč vlastně? Opravdu jen z nezištné lásky k svému národu? Snad bychom jim to mohli uvěřit, kdyby oni s a m i byli s t o tvořit z »látky, z níž jsou sny«

a jen úmyslně zůstávali pod úrovní svých nejvyšších tvůrčích možností ve službě některému mimouměleckému účelu, jako to několik let se sebezapřením dělal Vladimír Majakovskij. Ve skutečnosti je však dílo každého z nich důkazem, že tomu bylo docela jinak, že jim chyběly zdroje hlubokých inspirací a že za ně museli brát zvděk náhražkami vnějších podnětů. Pak ovšem museli cítit, že v boji o slávu mohou mít jakési šance teprve tehdy, kdyby tyto náhražky byly uznány za jediné pravý básnický materiál, v každém směru výbornější nežli ten snový, o němž mluvil Shakespeare.

Podle toho zařizují svoji strategii. Svoji sobeckou sebeobranu maskují vznešenou nezištností ve službách vlasti. Byli by směšní, kdyby velikým upírali velikost; upírají jim tedy raději prospěšnost pro národ. Jak známo, vyznaří se v tom výborně i dnešní Chmelenští a Pivodové. Nedovolit, aby se doma užívalo světových měřítek; nepřipustit, aby nový duch, který také vane, kam chce, mohl vnikat do zatuchlosti, jež je životní podmínkou paumělců a diletantů; diskreditovat umělecké hodnoty, aby se v oblasti umění zajistilo vyšší hodnocení náhražkám mimouměleckých tendencí — to je v boji malých proti velkým o slávu strategických linií těch malých.

Byly snad Čechy před sto lety tak zoufale pozadu za Anglií jako je ještě dne Patagonia za Evropou, aby nebylo mělo být dovoleno »přenášet« Byrona za jejich hranice? Bylo přece možno, ba samozřejmě očekávat s jistotou, že krása novoromantické poesie najde velmi brzy i v Čechách svoje vyznavače. Anebo bylo snad našemu národu na škodu, když Smetanova hudba učila i u nás znát a hodnotit, co nového dal světu Richard Wagner?

Národ u na škodu to zajisté nemohlo být; na škodu Pivodům to bylo zcela určitě. A ti se vždycky snažili přesvědčiti národní obecenstvo, že škodí národu, co ve skutečnosti škodí jen pochybným »umělcům«. I tu se zase tvářili, jako by do své ochrany brali národ: ten národ, který nepochybně už zítra porozumí tomu, co dnes snad ještě zcela nechápe — který však potom právě proto zapomene na své Pivody a Chmelenické a bude vděčen Smetanovi a Máchovi.

II.

Už tehdy, když — ještě ani čtvrt roku po tom, co slavnostním představením jeho »Libuše« bylo otevřeno nově postavené Národní divadlo — Praha provázela k hrobu Bedřicha Smetanu, cítily všechny ty tisíce v pohřebním průvodu, co V. V. Zelený napsal ve svém nekrologu:

»Největší umělec český, Bedřich Smetana, zemřel. Národ český lká nad rakví genia, jenž svému umění navždy zůstane skvělou hvězdou, všemu Slovanstvu chloubou a národu svému miláčkem nezapomenutelným na věky... Sláva jména jeho bude Čechům věčná.«

Dnes je to všechno povzneseno nad jakoukoli pochybnost. Není už třeba výmluvnosti Otakara Hostinského, aby bylo jasno, jak Smetana »celou svou bytostí zakotven byl v národním živlu českém tak, že českost byla mu věcí samozřejmou«. Nepotřebuje už důkazu výstižné konstataování Karla Hoffmeistersa o tom, že Smetanou byl »produzen duch českosti v hudbě« — these, kterou její autor rozvedl ve svém zhodnocení:

»Přibuznost základních obou živlů Smetanovy hudební invence, jeho rytmiky a jeho melodiky, s českým uměním lidovým, jakož i způsob hudebního formování melodického podobný s uměním tím, je předním pramenem českosti Smetanova díla. Sám brání se výtce »padělání národních písní«. Nepadělá jich; ale vede invenci svojí po stránce melodické v duchu české písně, po stránce rytmické v duchu českého tance.«

Něco zcela jiného potřebuje dnes vysvětlení: totiž nám už vskutku těžko pochopitelné kaceřování Bedřicha Smetany se strany tolika jeho současníků jako umělce, jehož tvorba je domněle nejen nečeská, nýbrž české hudbě, české kultuře, českému národu dokonce přímo škodlivá.

Byla by to dlouhá kapitola, kdyby mělo být shledáno v naší publicistice šedesátých a sedmdesátých let všechno, co bylo v tomto smyslu napsáno o největším umělci české hudby; na štěstí stačí několik ukázek vystihnout »ducha« těchto zapomenutých litaní.

V r. 1862 napsal »Národ« o Smetanově sboru »Odrodilec«, že je »cizím nesmyslem nakažen, nestražitelné německé umělostky hrozí svým jedem otrávití jarý slovanský živel«. Po prvních provedeních »Dalibora« psal František Pivoda, jímž se ještě budeme muset zabývat, o něm jako o »Daliboru, jemuž by už nejlépe slušelo jméno Dalibor Wagner« — a tehdy bylo u nás, hlavně pochybnou zásluhou téhož Pivody, Wagnerovo umění vykřičeno jako kvintesence nejnebezpečnějšího germánství. »Vaše vůdcovství — oznamoval tenkrát Pivoda na Smetanovu adresu — přestalo býti již dávno tím »něčím«, z čeho naši opeře vzkvete zdar a zvelebení.« Považoval za nutno vzít proti Smetanovi do své ochrany českou operní hudbu tehdejší doby i celé budoucnosti, neboť v dalším kapelnickém působení Smetanově na Národním divadle viděl nebezpečí, »že naše opera nevykročí ze stadia pohostitelky cizoty, která pojednou převezme i zde úlohu domácího pána, jestli se tak již nestalo«. Konečně jsou proti Smetanovi namířena jeho slova, téměř komicky působící svým falešným pathosem: »Není to estetický boj na Bílé hoře? Bohužel, že jest! Musiliť se naverbovatí bojovníci české národnosti, aby ve spojení s šiky dobře vedených cizích novotářů zlomili a zhubili sílu českou!«

Tak stojí tedy Bedřich Smetana v ortelu svých současníků, citících se být nejpovolanějšími kritiky, jako »bělohorský« zhubec české síly v hudbě...

Celé jeho dílo je důkazem o tom, jak opravdu a hluboce Smetana cítil, co kdysi napsal v programatickém článku »Slávoje« slovy, jež se jinak nevymykala z běžné frazeologie českého vlastenectví šedesátých let: »I jest úkolem umělce pravou láskou k vlasti nadchnutého, aby jméno to více a více povznesl.« Sám si byl vždycky pyšně vědom toho, jak je jeho hudba česká: »Jsemť dle zásluh svých a dle snažení skladatelem českým a stvořitelem českého slohu v dramatickém a v symfonickém oddílu hudby — výhradně české.« A na sklonku svého života konstatoval totéž slovy až dojemně prostými: »Moje hudba je ryze česká, a nedá se myslet jinde než v Čechách.«

To nebylo snad jen vlastenecké osvědčování muže,

napadeného pro vnášení »nezáživné cizoty« do české hudby. Zde se ozývá vědomí toho, co svého, co česky národního vnesl do nových proudů hudebního umění v Evropě. Smetana si to mohl a musel uvědomovat, protože na rozdíl od svých kritiků žil v těchto nových proudech.

Už jako sextán si zapsal do deníku: »Však přijde čas, kdy s pomocí a milostí boží budu jednou v technice Lisztem, v komposici Mozartem.« Z těchto dvou velikým jmen mu jedno, právě to novější, vskutku bylo majákem ne snad jenom v technice, nýbrž v celé symfonické tvorbě. V dopise z mládí napsal svému mistru vřelé a skromné »Vám děkuji vše — my dnes dovedeme toto »vše« změřit objektivněji.

Především je hluboká pravda ve Smetanově vlastním konstatování: »Já sám jsem na to přišel, nikdo mi to neukázal, že s dosavadními formami je konec.« Sám přišel na to, že je konec s »absolutní hudbou« a sám také cítil v sobě potřebu »bližšího příklonu hudby k poesii a literatuře«, jak po prvé zazněla v Berliozově *musique caractéristique* a jak ji později za realistický novoromantismus programově formuloval Liszt. Smetana byl od počátku s Lisztem vnitřně spřízněn v touze po poetickém elementu, vnášejším — podle slov výmarského mistra — do hudby »ideje, jež svojí novostí, smělostí a geniálností povzbuzují k přemýšlení.«

Druhým vůdčím světlem jeho tvorby nebyl však Mozart, nýbrž Wagner, nejbližší přítel Lisztův. Smetana se nadchl »nesmírnou krásou« jeho umění, o němž byl přesvědčen, že »musí svým časem všude zvítězit«. I zde, v hudebním dramatu, mu byl zase nade vše blízký realismus novoromantické značky; chválil na Richardu Wagnerovi, že »s dramatickou pravdou bral to opravdověji« než všichni dřívější operní skladatelé, byl s ním přesvědčen o tom, že »operly musí se povznést na drama«. A z návštěvy v Bayreuthu psal domů se zadostiučiněním: »Všichni zde žijící Češi jsou zuřivými wagneriány.«

Doma ovšem tomu bylo docela jinak. Wagnerovy reformy byly tu prohlašovány za zhoubné nejen pro českého ducha, nýbrž pro ducha hudby vůbec. Pivoda mluvil o »nezáživné hudbě ztřeštěného Wagnera«, pro něj a pro jeho přátele byli Smetanovi miláči Berlioz, Liszt a Wagner »representanty hudebních výstředností«. Tato skupina Pivodova zůstala trčet v pomozartovském epigonství a jako všichni epigoni poslední výzvy byla nesmířitelná v odmítání všeho nového. Dokonce i jinak celkem konservativní Prokš, kdysi pražský učitel Smetanův, varoval před těmito »cechovníky, ulpěvšími před svými idoly dějinám propadlými«, a bál se pro Prahu i celé Čechy »stagnace ve zdejších hudebním životě, která již stala se nebezpečnou«.

Uprostřed této nebezpečné stagnace tvořil a zápasil Smetana pod devisou, kterou vyjádřil pamětihodnými slovy: »Nahlédl jsem nutnost pokroku v umění.«

Sotva kde jinde položil prst tak přesně na onen psychologický moment, jenž jej v nejhlubších základech odlišoval od současného hejna komponujících epigonů a kritisujících diletantů a jenž nutně předurčil všechny jeho konflikty s nimi. Smetana se často neuctivě vyjadřoval o »starém kopytu« v hudbě a nedal se žádnými »vlasteneckými« hrozbami odvrátit

od svého »cizáckého novotaření«. »Ano — prohlásil neohroženě — znamená-li novoněmecká škola pokrok, pak patří k ní,« a dodal podle pravdy, že se aspoň snaží psát vřdycky tak, jak to cítí, aniž by bral ohled na co jiného. Jenže epigoni všech dob a národů jsou organicky neschopni pocítit a pochopit ten tajemný svazek skutečných umělců, který je přes všechny hranice v duchu nové doby pojí k novému společnému ideálu prostou jejich vnitřní sourodností, aniž by bylo zapotřebí nějaké jejich světové organizace, jakou kdysi propagoval Liszt.

Ovšem, dnes vidíme jistý rozpor mezi Smetanou programaticky zdůrazňovaným pokrokářstvím a skutečným rázem jeho hudby, jež zdaleka není tak průkopnický radikální. Tento rozpor roste ze dvou kořenů. Jeden z nich tkví v okolnostech spíše vnějších, v určitém pedagogickém taktu Smetanově vůči českému publiku, o jehož hudebním vzdělání neměl příliš lichotivé mínění. Jeho zdrželivost v hudebním reformátorství byla tak do značné míry diktována snahou neztratit kontakt s poněkud zaostalým domácím obecnstvem; volil tu raději a n d a n t e, jež by po stupních zvedalo vkus a pochopení, než nějaké překotné v i v a c i s s i m e, jež by odsoudilo komponisty k tomu, aby zůstal příliš dlouho nepochopen svým okolím.

Věc má však také ještě druhou, vnitřní stránku. Něco totiž zůstalo na novoromantickém hnutí i Smetanovi cizí; jeho titanismus, tak charakteristický pro Liszta a zvláště pro Berlioze s jeho »vulkánem srdce«. Tento byronovský element novoromantismu prodělal už o několik desetiletí dříve zajímavou proměnu při svém vstupu do české poesie — Mácha idylicky zmírnil nejostřejší hrany uvnitř rozpolcené duše titánovy a ztlumil její nejvýbušnější apassionato; bylo už dávno konstatováno, že si tuto změnu vynutil č e s k ý temperament básníka »Máje«. V podstatě totéž způsobil Smetanův český temperament tehdy, když se byronská epocha ohlásila v evropské hudbě. V tomto bodě není tedy rozdíl mezi Smetanou a francouzskými nebo německými představiteli novoromantické školy snad nějakým čistě kvantitativním rozdílem v míře pokrokovosti, nýbrž je rozdílem kvality; nejde tu o nějaké Smetanovo m i n u s vůči jeho pařížským a výmarským mistrům, nýbrž o jeho nejvlastnější p ř i n o s z ducha české národní povahy.

Smetana zvěčnil ve čtvrté větě kvarteta »Z mého života« svoje »poznání národního uvědomění v našem krásném umění, radost nad cestou již nalezenou v národním umění«. Programaticky pak ve svých kritických studiích o české opeře zdůraznil její d v o j í n e d í l n ý úkol: »aby za prvé se stala domácí, národní, za druhé, aby stála na výši, která jest našeho národa důstojná«. V tomto druhém bodě byl vždy a všude neúspěšný. Zkusil to na sobě kterýsi zapomenutý nešťastník, jenž soutěžil v Hlaholu svým diletantským sborem pod vzosným heslem o tom, jak prý každý slouží vlasti cele, kdo má čest a srdce v těle; porotce Smetana se nedal mýlit heslem a odmítl slátaninu s poznámkou o tom, že autor nejlépe poslouží vlasti, když se dříve něčemu naučí, nežli začne psát nesmysly.

Není ovšem těžko si představit, jak si takovým

postojem musel Smetana zneprátnit vlastenci »komponisty« pivodovské úrovně.

Co bylo Smetanovi uměleckou výší, důstojnou národa, bylo těmto cechařům »přičením se duchu slovanskému« a »nezáživnou cizotou«. Tato dvě stanoviska musela na sebe nesmiřitelně narážet.

Byl to konflikt velkého českého umělce, přesvědčeného o tom, že právě též českému umění nejlépe prospěje svobodná světová výměna kulturních hodnot, se stoupenci kulturní autarkie. Zříd'te kdekoliv na národnostních hranicích prohibitivní kulturní cla, a brzy se jako jediný skutečný důsledek projeví pokles vlastní národní produkce, pokles v její hodnotě i množství. Ale ať jakkoli zřejmá je škodlivost kulturní »soběstačnosti«, bude mít vždy a všude svoje horlivé zastánce v lidech, kteří jen pod její ochranou mohou udat svoje vlastní produkty pochybné náhražkové jakosti a vyprodat svoje stářím zatuchlé sklady.

Dr. Karel Kramář velmi dobře vystihl tehdejší atmosféru »nekriticizmu, který ve vědeckých i uměleckých záležitostech hleděl hlavně na dobrou vůli a na udržení chuti k tvoření chválením všeho, co se v Čechách udělalo, ať to bylo dobré čili nic, jen abychom sami si mohli namlouvat, jak bohatou máme literaturu a jak skvělé umění, třeba bychom byli jediní, kteří tomu věřili«. Pod hřejivými paprsky tohoto »vlasteneckého sebeklamu o výtečnosti všeho, co je naše« (K. Kramář) se ovšem mohlo dařit jen kulturnímu býlí — všechno opravdu cenné jim bylo ve svém vzrůstu ohrožováno.

Není divu, že se na půdě Národního divadla srazil Smetana s odpovědným vůdcem této »autoritářské politiky«, charakterisované podle svědectví K. Kramáře »převládáním vlivů osobních koterií, nesháňlivostí k mínění druhého, vměšováním se politických vlivů v otázky čistě vědecké« a dodejme: také čistě umělecké — s drem Fr. L. R i e g r e m. Ten si pozval operního ředitele a kapelníka Smetanu, aby mu autoritářsky vyložil svůj názor na to, že jediným základem české operní hudby může, má a musí býti česká národní píseň, nebo jak se vzletně vyjadřoval p. Pivoda, »ten milý, stejně svěží a bohatý, jak líbezný a dojemný národní náš zpěv«. Na tirády tohoto druhu dal Smetana vůdci Staročechů stručnou odpověď: »Tomu vy nerozumíte«... čímž si ovšem v režimu osobních koterií nijak neposloužil.

Rieger nepochybně nerozuměl skutečným potřebám české opery, spíše už rozuměl »potřebám« staročeské kulturní politiky, jež ani nemohla opustit půdu »vlasteneckého sebeklamu«. Na druhé straně Smetana sice rozuměl potřebám české hudby, nejevil však dostatek porozumění pro autoritářskou kulturní politiku Staročechů, toho jména opravdu hodných. Řekl kdysi téměř se smíchem svému mladému příteli Otakarů Hostinskému: »Mohu-liž za to, že na mladočeské straně mám náhodou více přátel a zastánců, než na staročeské?« Řekl »n á h o d o u«, nebyla to však náhoda. Nemohlo být přirozeně náhodou, že tvůrce moderní české hudby měl více přátel tam, kde — abychom se ještě jednou dovolali svědectví dr. Karla Kramáře — »inteligence nebála se kritiky, nebála se pravdy, třeba byla sebe nepříjemnější, ať ve vědě, umění nebo v politice« a proto »musila se vzepříti proti autoritářské politice

politické i kulturní«, jakou u nás tehdy praktikovali Staročeši.

Tak zapadá boj Smetanův a boj o Smetanu do rámce mnohem širšího kulturního, politického a sociálního zápasu, vedeného u nás v letech sedmdesátých minulého století mezi tehdejšími dvěma velikými bloky, mladočeským a staročeským. Ten pr v n í z nich, jenž byl ve své době pokrokový, zvedl na svůj štít i Bedřicha Smetanu. V mladočeských »Národních listech« jej chránil Neruda a otevřel mu v nich k jeho sebeobraně svobodnou tribunu; Mladočechům blízký Akademický čtenářský spolek, později svorně persekvovaný Staročechy a rakouskou policií, protestoval velmi rozhodně proti machinacím, jimiž měl být Smetana zbaven vedoucího postavení v opěře Národního divadla a vyslovil svoje pochybnosti a obavy, »že možno státi české opěře na čestném uměleckém stanovišti bez Smetany«. D r u h ý z těchto bloků, zpátečnický a autoritářský, dal ve svém tisku po celá léta vést soustavné kampaně proti Smetanovi jako proti umělci, »nakaženému cizím nesmyslem« a hubicímu české kulturní síly; ve jménu »té naší písničky české« dal svými Pivody odmítat nejryzejší české umění jako »nezáživnou cizotu«. A to jen proto, že jeho tvůrce ukazoval — jak dobře napsal Karel Hoffmeister — české hudbě cestu »vpřed, od diletantismu, neuměleckosti a od provinciálního zpátečnictví na dráhy pravého světového umění«.

Pravda, sláva jména Smetanova je Čechům věčná... ale Pivodové také ještě nevymřeli.

Život a instituce

František Novotný:

Zatarasený svět

Není náhodou, že se mezinárodní zeměpisný sjezd, svolaný v červenci 1938 do Amsterodamu, zabýval velmi obšírně otázkami kolonisace v tropických krajích. Právě tomuto sjezdu vděčíme, že tropické kraje, přicházející v úvahu pro kolonizaci bílého obyvatelstva, nejsou končinou neznámou a že víme, kde jsou dnes kraje prázdné a poloprázdné.

Je Madagaskar náhradou za Palestinu?

V létě 1934 došlo z jižních krajů do Tananariva, hlavního města Madagaskaru, několik jiskrových depeší, které guvernérovi Caylovi způsobily velikou starost. Tvrz Fort Dauphin v území Antadroy hlásila, že je obyvatelstvo velmi znepokojeno, poněvadž zavládla sucha, ohrožující úrodu. Hrozící hlad mohl by vyvolat povstání, jež by posádka tvrze, pozůstávající jenom z několika bílých a několika desítek koloniálních vojáků, nemohla zvládnout.

Pan Cayla, který se nedávno vrátil z dovolené z Evropy, mohl jet železnicí do přístavu Tamatave na východním pobřeží ostrova, tam nasednout na loď a přistat za týden ve Fort Dauphinu. Odtud mohl pak odjet do ohroženého kraje, kdyby ovšem byly cesty v pořádku. To by byl udělal asi každý guvernér.

Ale pan Cayla udělal něco jiného. Dovolené využil k tomu, aby získal letecký diplom, a hned po návratu z dovolené nařídil, že u každé prefektury musí být zřízeno letiště. Příkaz byl vykonán, a proto mohl pan Cayla nasednout do svého letadla a odletět rovnou do

Ambovombé, které bylo střediskem ohroženého kraje. Toto letiště je vzdáleno od tvrze Fort Dauphin pouhé čtyři kilometry, a guvernér přijel od letiště autem. Hned v zápětí promluvil k domorodým náčelníkům. V řeči, kterou tlumočil jeden z domorodců, slíbil guvernér vládní pomoc a především potraviny. Nasedaje pak do auta, setřel si s čela pot a prohodil žertem:

»A teď se vydáme na cestu. Potkáme-li cestou několik obláček, pokusíme se je chytit a seslat je na zemi.«

Pan Cayla už držel ruku na volant, ale musel se přece na chvíli zdržet. Jeho tlumočník přeložil totiž domorodým náčelníkům i poslední guvernérův žert. To mělo za následek, že domorodci začali skákat radostí a doprovázeli guvernéra až na letiště. V noci snesla se pak nad krajem hrozná bouře, která znemožnila odlet. Z Ambovombé došel telegram, z něhož se guvernér dověděl, že se nad celým územím snesla průtrž mračen. Od té doby požívá generální guvernér Cayla u všech kmenů veliké úcty, jako »kouzelník, který dělá déšť«. Je pochopitelné, že vládní úřady dovedou z této úcty náležitě těžit.

Měsíční ostrov Arabů

Proč vypravuji tuto příhodu? Protože se dnes o Madagaskar zajímají dvě evropské vlády, ačkoli je tento ostrov tak daleko od všech sporů v Evropě a ve východní Asii. Již před dvěma lety žádal polský ministr zahraničních věcí pro svou zemi kolonie. Nemluvil přímo o území, které by podléhalo polské svrchovanosti, ale žádal, aby bylo Polsku umožněno umístiti přebytek obyvatelstva mimo hranice země. Měl ovšem na mysli především židy. Francouzská vláda byla tehdy ochotna povolit polským židům, kteří se nemohli vystěhovat do Palestiny, pobyt na Madagaskaru. Polská vláda dala tento návrh přezkoumat komisi, která podala zprávu poměrně rychle, ale o výsledcích se přes to mlčí.

Dá se lidem, kteří jsou zvyklí na evropské poměry, doporučit, aby se vystěhovali na Madagaskar? Francie tam své nezaměstnané neposílá, ačkoli má zájem na tom, aby ostrov byl hustěji osídlen. Madagaskar je sice čtvrtým největším ostrovem na světě, ale polští židé, kteří by se sem chtěli vystěhovat, museli by si vybudovat domov z ničeho.

Jaké jsou poměry na Madagaskaru? Ostrov, vzdálený od východního pobřeží Afriky asi 400 km, má přibližně stejnou zvěřinu a květenu, jako přední Indie. Kmen Hova, který přišel na Madagaskar asi v době Kristova narození, tvoří s jinými malajskými kmeny domorodé obyvatelstvo ostrova. Celkem tam žije 900.000 duší z kmene Hova a celkový počet obyvatelstva dosahuje 3.7 milionů osob.

Arabové nazývali tento kraj měsíčním ostrovem. Z Evropanů jej objevili Portugalci v roce 1506. Za 100 let pokoušeli se už také Holanďané a Francouzi o kolonizaci. Konečně se Francouzům koncem minulého století podařilo Madagaskar ovládnouti. Poslední královna ostrova — Ranavalona III. — byla v roce 1897 sesazena a poslána do vyhnanství. Za světové války pacifikoval ostrov generál Gallieni a stal se tam také prvním guvernérem francouzským.

Od té doby stal se ostrov, který má 627.000 km², důležitou dovozní a vývozní zemí. Teplý mořský proud, který Madagaskar oblévá, podmiňuje tropické klima, ovšem se všemi nevýhodami tropického podnebí. Malaria a bažinovou horečku zná tady každý; z 20.000 Francouzů, kteří v zemi bydlí, není jednoho, který by netoužil po návratu do Evropy. Při tom bydlí tito Francouzi ve vnitrozemí, které má mnohem vyšší polohu a příznivější teplotu. Obchod na horkém a nečistém pobřeží přenechávají Francouzi milerádi 10.000 Indům, kteří se stěhují do země stále houfněji. Mimo to ovšem míšením. Je otázka, zda by polští židé vydrželi soutěž s Indý, ovládajícími drobný obchod východní Afriky.

Země vanilky

Proti tomu lze ovšem namítnouti, že židé nejsou výlučně obchodníky, jak to o nich tvrdí jejich protivníci a že v Palestině prokázali naopak veliké zemědělské schopnosti. Zúrodnili tisíce hektarů půdy, uměle je zavodnili a proměnili úhor v plodnou zemi. Nezaložili snad ve Svaté zemi pomerančové a grapefruitové plantáže, je jichž výnos přispívá k zásobování Evropy ovocem? Nemohli by totéž udělat na Madagaskaru?

Uvažme však dvě okolnosti. Palestinské zemědělství a ovocnářství nebylo vybudováno pouze z peněz přistěhovačů. Sionisté na celém světě opatřili ohromné obnosy, jichž se použilo pro hospodářskou výstavbu Palestiny. Je pochybné, budou-li mít židé v Madagaskaru tutéž optimistickou víru, jakou měli ve svoji Svatou zemi — a budou-li ochotni k podobným finančním obětem? Židé, kteří odjedou na Madagaskar, mohou tak učiniti jenom na vlastní pěst. Sotva mohou očekávat pomoc od sionistických organizací. Ale židé sami peníze nemají. Ti, kdo mají, nesmějí je vyvézt. Svět se chce zbaviti židů, nikoli však jejich peněz.

Za druhé: Zemědělství ve francouzských koloniích je něco zcela jiného, než zemědělství v Evropě nebo v Palestině. Madagaskar není obilnářský kraj. Na vypráhlém východním pobřeží a ve vnitrozemí pěstuje se horský hrách, rýže, maniok a kukuřice. To pěstují domorodci na 1.5 milionu ha — Evropané obdělávají pouze 100.000 ha půdy, pěstující vanilku, kávu, cukrovku, třtinu, tabák, koření a olejnaté plodiny. Madagaskar kryje sám 80 proc. světové spotřeby vanilky. Přeskolí se židé a způsobí se ostatním Evropanům na Madagaskaru? A kdo zaplatí výlohy tohoto přeskolení, jež se dá uskutečnit jenom přímo na místě?

Usadí se židé na západním pobřeží v sousedství polodivokých kmenů a budou pěstovati bource morušové jako to dělají domorodci? Budou snad sbírat divoký med a vlákna raphiových palem nebo chovati cibetky, jejichž žlázy vyměšují zvláštní látku, používanou při výrobě parfumů? A postaví se na Madagaskaru dost nemocnic pro přistěhovačce? Mohou se tam židé vůbec aklimatisovat? Kdo může zodpovědět tyto nerozřešené otázky?

Nezapomínejme také, že v zemědělských a dobytkářských krajích má tento ostrov jenom 1200 km automobilových silnic a sotva 700 km železnic. Na pobřeží je sice dost lidí, ale vnitrozemí není ještě prozkoumáno. Velkou úlohu hraje chov dobytka. Na ostrově jsou pouze 3000 koní, ale za to přes 7 milionů kusů dobytka. Kromě toho ještě přes 100.000 velbloudů, což je bezpečnou známkou, že mnohé kraje jsou naprosto vyprahlé. »Lodi pouště obstarávají dopravu především v takových suchých končinách.

Ale naskytají se ještě jiné otázky: Kdo ručí především za to, že si domorodci dají hromadnější přistěhovalectví líbit? Francie měla hodně starostí, než potlačila povstání, která se tak často opakovala. Trvalo dlouhá léta, než se z domorodců stali pokojní rolníci. Již v roce 1913 začínaly se na Madagaskaru tvořiti sekce panafrického hnutí. V r. 1915 vypuklo povstání, které bylo potlačeno teprve po světové válce. A ještě v r. 1929 vypukla vzpoura, při které došlo dokonce k útoku na guvernérský palác.

Nenaučí protifrancouzská propaganda domorodé obyvatelstvo stejným způsobem, jako Arabi, kteří se teď s puškou v ruce demáhají půdy, prodané v minulých letech židům? Hledá-li se teď země pro hromadné přistěhovalectví židů nebo Španělů, nelze obcházeti ani tuto otázku.

Madagaskar uvádíme jenom jako příklad. Stejně nebo

podobné podmínky platí také pro ostatní tropické země, ať už jde o severní území Austrálie a Filipiny nebo o Nicaraguu, San Domingo, Paraguay a některé kraje v Brasilii.

Kraje, které pahnou po kolonizaci.

Při tom by si svět vůbec nemusel lámati hlavu, kde má několik milionů lidí umístit. Jsou ještě velké a zdravé kraje, které po kolonizaci přímo vojají.

Je to především Sibiř. Nemáme na mysli západní Sibiř která hraničí s Uralem, ani území při Tichém oceánu, jenž se řadí k Dálnému východu. Mluvíme o střední Sibiři, které se říká Sibkraj, tedy o zemi, kde se již v letech první pětiletky investovalo víc, než za celou dobu carismu. Zde se budují průmyslové kombináty a velká zemědělská hospodářství mimo dosah války. Vývoj už dospěl tak daleko, že počet obyvatelstva v těchto krajích stoupá, ale přírůstek nestačí ještě vůbec vyplnit liduprázdné končiny. Je to země, která má úrodnou půdu, železo, uhlí, zlato, vzácné kovy — zkrátka všechno, aby byla soběstačná, jakmile si vybuduje průmysl. Mohla by tam býti druhá Amerika. Proč nepřijímá tedy tato nádherná země lidi, kteří musejí nebo chtějí dosavadní domov opustit?

Pokus s Birobidžanem.

Velkou úlohu hrají patrně politické důvody. Sovětské Rusko zajisté se brání přijímatí lidí, kteří nejsou komunisty. Proč odmítá však španělské republikány? I to si můžeme vysvětlit. Zkušenost s rakouskými emigranty, kteří se do Sovětského Ruska uchýlili po únorových bojích v r. 1934, ukázala, že ruská životní úroveň nemohla rakouské dělníky uspokojiti. Emigranti, kteří se ze Sovětského Ruska vrátili, ačkoli je doma čekali vězení, ujišťovali, že ve Vídni žili lépe, i když byli nezaměstnaní. Nevím, platí-li tato námitka také v případě skromnějších Španělů, ale tolik je jisto, že Sovětské Rusko nechce přijmouti lidi, kteří by později byli nespokojeni. Proti kolonizaci Evropanů mluví také zkušenost, kterou SSSR udělal s usídlováním židů. Když po revoluci vzplanul na Krimu tatarský nacionalismus, začala sovětská vláda budovati tam židovské osady — a pokus se podařil. Jistě proto, že Krim má zdravé podnebí. Pak se SSSR pokusil dáti židům autonomní území v Birobidžanu, severně od Amuru. Vzniklo tam sice několik židovských osad s několika tisíci obyvatel, ale pak se ukázalo, že na Dálném východě dovedly se zaříditi nejrůznější národnosti, židé však nikoli. Nevydrželi teplotu, která vystoupí v létě až na 50 stupňů nad nulou a v zimě klesá na 40 st. pod nulou. K hustějšímu osídlení tohoto území nedošlo, ačkoliv si to vláda přála.

Potíže se vyskytnou také v Sibkraji. Nejmenší překážkou usídlení bude asi zima, trvající 8 měsíců. Mrazy jsou totiž snesitelné, poněvadž je obvyčejně bezvětříno. Nejmenší se vyskytují choroby dýchacích orgánů. Největší překážkou je dosud nedostatek potravin a potíže při jejich rozdělování, neboť doprava je velmi svízelná. Teprve potom, až budou tyto nedostatky odstraněny, bude moci Sibiř přijmouti větší počet přistěhovačů. K tomu již není daleko, ale problém bude za nějakou dobu docela jiný. Poněvadž je počet obyvatelstva v SSSR každý rok o 3 miliony větší, nebude země odkázána na příliv cizinců, odstraňujíc také nedostatek kvalifikovaných dělnických sil.

V oblasti Pacifiku.

Jinak je tomu v Australii a Novém Zélandu, tedy v zemích, které se pro kolonizaci hodí mnohem lépe. Když před několika lety navštívil britský ministerský předseda jižní ostrov Nového Zélandu, zjistil, že ze 3.2 milionů akrů lze pšenici pěstovati na 440.000 akrech, ale scházejí tam kolonisté. Podobné jsou poměry v Kanadě.

Tato země, která je větší než Evropa, mohla by uživit 60 mil. lidí, ale je jich tam jenom 10 milionů. Austrálie, která je tak velká jako Evropa, má dokonce jenom 6.6 milionů obyvatel. Mohla by jistě uživit na 100 milionů lidí. Otázkou je pouze, budou-li se moci přistěhovaleci usadit v severní části země.

Od doby, kdy se Japonsko domáhalo za světové války severní Austrálie — a to za případnou, vojenskou pomoc v Dardanelách — nezbavila se již Austrálie strachu před Japonci. Na výstavbu přístavu Port Darwin, který leží na severním pobřeží, věnuje Austrálie neustále statisíce liber, protože tento přístav má být dokonalou základnou válečného námořnictva. Ze strachu před japonským přistěhovalectvím byl v Austrálii přijat zákon, který přistěhovaleckým úřadům umožňuje odmítnout každého nežádoucího přistěhovatele, bez ohledu na to, zda je běloch nebo barevný, ačkoliv na čtverečný km připadá jenom 0.8 obyvatel. V celé severní části bydlí jenom 3000 bělochů, ač by se tam snadno uživilo miliony přistěhovalců. Ze strachu před Japonci pronajala australská spolková vláda před několika lety anglickým společností 500.000 čtver. mil. Společnosti měly postupně investovat do země 200 milionů liber a v nejkratší době měly se také postarat o usídlení 10 milionů lidí. Emigranti měli být dokonce osvobozeni od přistěhovaleckých poplatků a pozemkové daně.

Dříve byla Austrálie přesvědčena, že se tropické severní území pro usídlení bílého obyvatelstva nehodí. Po vybudování železnice z Port Darwinu do Pine Creeku byli sice čínští kulivové ze země vyhnáni, ale pak se ukázalo, že původní názor byl správný a že se severní Austrálie opravdu nedá pomocí bělochů kolonizovat. V r. 1931 vznikla sice osada »Tabacum«, kde přistěhovaleci začali pěstovat tabák, ale po živelných pohromách, které je stíhaly, vzdali se v r. 1933 definitivně další námahy.

Ačkoli to zní směšně, je přece pravda: nedaří-li se dosud kolonisace severní Austrálie pomocí lidí, má se to zkusit pomocí ovcí. Australské ministerstvo vnitra přijalo již návrh, že do dvou let má se chov ovcí zvýšit v severním území na 2 miliony kusů (dosud je jich tam pouze 40.000). Pro dopravu vlny a ostatních produktů tohoto chovu mají být dokonce postaveny dvě železnice. Chov ovcí žádá jenom málo lidí — a ti se najdou. Když bude ovcí dost, vznikne také průmysl: továrny na sukno atd. A pak tam půjdou lidé za prací v továrnách. Ačkoli je Austrálie největším výrobcem vlny, neměla v r. 1932 ještě ani jedinou továrnu na plstěné klobouky. Teď už má 20 továren tohoto druhu. Až se v severní části Austrálie vybuduje dost průmyslu, vzniknou také továrny na zpracování tropických plodin. Pak bude strach před Japonci menší (a chuť Japonců větší).

Před sto lety měla Austrálie jenom 80.000 bílých obyvatel. Do r. 1850 stoupl počet obyvatelstva na 400.000 a když nastala honba za zlatem, zvětšil se počet bílých do r. 1861 na 1.250.000 obyvatel. V r. 1931 měla Austrálie 6.6 milionu obyvatel. Kolik lidí může Austrálie přijmout? V letech 1929 až 1935 činil roční přírůstek pouze 1 proc. z celkového počtu obyvatelstva. V r. 1934 klesl již přírůstek na pouhých 0.73 proc. Když se počet obyvatelstva zvyšoval jenom dosavadním způsobem, potřebovala by Austrálie 96 let, aby měla dvakrát tolik obyvatel než má dnes.

Austrálie je prázdný světadíl. Rozvojem průmyslu mohla by se tato prázdnota odstranit. Překáží však politika »bílého muže«. Barevný dělník je zvyklý pracovat tvrdě a lacino. Kdyby byl do země vpuštěn, připravil by bělochy o práci. Osídliti Austrálii jenom bělochy je nemožné. Anglie by mohla dodávat jenom průmyslový

proletariát, který by se sotva mohl přizpůsobit těžkým zemědělským podmínkám australským. Kromě toho je na světě málo emigrantů, kteří by se hodili pro zemědělskou práci. A konečně: I kdyby jich bylo dost, Austrálie by je do země nepustila.

Když se na evianské konferenci jednalo o usídlení 400.000 německých židů, projevila australská vláda tolik ochoty, že slíbila přijmouti v příštích třech letech — 15.000 židů! To je za rok o 3000 méně než činil v r. 1938 počet všech přistěhovalců do Austrálie. Takovou politiku pěstuje světadíl, který má mnoho důvodů usilovati o přistěhovalectví a usídlení bílého obyvatelstva. Měl by se snažit o imigraci bělochů už i s hlediska obrany a ochrany před japonskými nároky a záměry.

Podobně je tomu v ostatním světě. Není země, která by byla přistěhovalcům úplně otevřena. Výjimkou jsou jen Spojené Státy, které přijímají podle kvót každý rok víc lidí, než celý ostatní svět. Udělují přistěhovalcům také pracovní povolení, bez kterého je imigrace nensmyslná. Vystěhovaleci jsou v naprosté většině lidé, kteří nemohou žít z renty — kapitalistů je mezi nimi velmi málo.

Svět je ještě dosti prázdný — jen dvěře by neměly být zatraseny!

do ba a lidé

Josef Wechsberg:

Visum do Ameriky

Úvodem. (Přečtěte a nepřehlédněte!)

Už několik měsíců přináší nám každá loď — nám, kteří »už jsme v Americe« — spoustu dopisů od dobrých přátel, méně dobrých přátel a naprosto cizích lidí. Víme, co v nich stojí dříve, než je otevřeme. Stále tytéž otázky: Kam mám emigrovat? Mám v Americe nějaké vyhlídky? Na jaké povolání se mám připravit? Můžete mi opatřit affidavit? Pomozte, poraďte! Všichni, kteří píší, mají jediný cíl: vystěhovat se. Mít co nejdříve Evropu za zády a začít na druhém břehu nový život. Ale jak? A kde?

Dal jsem si práci zodpovědět všechny otázky (ve stejnojmenné knize, která právě vyšla v nakladatelství Julius Kittl, pozn. překl.), jimiž se pravděpodobně zaměstnávají lidé, kteří ještě nejsou — nebo právě teď jsou — vystěhovanci do Ameriky. Většinou jsou to praktické pokyny a nikdo dnes neupře, že praktické pokyny vyváží peníze. Ať mi nikdo neříká, že je to lehké, »jenom« radit! Za většinu svých rad jsem zaplatil drahé peníze, dolary a zklamání.

Účel mé knížky: všem sklíčeným lidem v Evropě poradit a povzbudit je. Když mají Američané starosti, říkají: »take it easy« — neber si to k srdci! Však bude zase lépe!

K a m?

Když se mne lidé ptají, kam se mají vystěhovat, odpovídám jim otázkou: Máte někde přátele? Přátele, kteří by vám pomohli v prvních těžkých týdnech, kteří by vás upozornili na dané možnosti a pomohli vám radou i třeba penězi? Zkrátka: pomohli vám při startu? Kdo nebyl nikdy v cizině, kde jsou životní podmínky naprosto odlišné od evropských, nedovede si ani představit, jak důležitá je taková pomoc. Začínat v cizí zemi bez pomoci, bez známých a většinou bez peněz je opravdu velké odhodlání. Kdybych měl volit mezi zemí, která má podle statistik »možnosti«, ale kde nikoho neznám, a mezi zemí, která má možnosti menší, ale kde mám dva přátele, odejel bych asi do druhé. Bohužel většina vystěhovalců nemá takovou volbu, poněvadž nemají na celém světě přátele. Nemají také veliký výběr zemí, které vystěhovalectví dovolují. Dnes musí se spokojit s visem, které dostanou.

Ať vystěhovalci nezapomínají, že se tragédie odehrávají jenom v Evropě. I venku, v rajskech zemích, kde by už tak rádi byli, může člověka stihnout strašný osud. Proti tomu se nelze zabezpečit jinak, než opatrností a svědomitým propátráním poměrů v té které zemi, kam chcete odejít. Nedávno jsem slyšel o manželech, kteří odešli do vnitrozemí Brazílie. Nechtěli zůstat ve velkých městech, obávající se velké konkurence a mimo to jim bylo řečeno, že je život na venkově sice těžší, ale že skytá větší možnosti — což je pravda. Oba odešli tedy do vnitrozemí, do končin, kde žije jen málo bělochů, kde vyžadují nemoci a podnebí velmi zdatnou tělesnou konstrukci. Za rok byli na nejlepší cestě k úspěchu. Ale tělo nevydrželo. Zápas byl příliš těžký. Dnes nežije ani jeden z nich.

Vzpomínám si na doby, které jsem strávil ve francouzských koloniích: na Madagaskaru, Réunionu. Indočíně, Martinique, Quadeloupe. Všude, opravdu všude měli pilní a rázní lidé možnosti. Nejsou tak pohodlní a rozmazlení, jako koloniální páni země. Viděl jsem zřídká Angličana nebo Francouze v koloniích, který by pracoval víc, než pět hodin denně — kdo se dřeli a mořili, byli příslušníci »chudého národa«, Čecho-Slováci, Jugoslávci nebo Rakušané — a právě tato houževnatá píle dává dobrou příležitost.

Proč právě do USA?

Zbytečná otázka. Největší demokracie na světě, nejbohatší stát na zeměkouli, země, kde žijí vedle sebe všechny rasy a národy a kde právě toto rozmanité sousedství všech se všemi vytvořilo světovou moc a národ. Každý běloch, který žije ve Spojených Státech, je sám emigrant nebo pochází od předků, kteří byli emigranti. Ovšem, mimo Indiány se přistěhovali všichni, někteří na Mayfloweru, většina později. Právě proto mají tito lidé většinou pochopení pro svízele vystěhovalců z jiných zemí. Mimo to je Amerika obrovská země s možnostmi, které jsou stále ještě obrovské. Doby, kdy člověk kolportoval noviny, umýval talíře a za čtyři roky se stal milionářem v Park-avenue, už ovšem minuly. Ale stále znovu přicházejí lidé s malým jménem nebo s holýma rukama a daří se jim vybudovat si novou existenci. Není to snadné — ale co je dnes snadné?

Mimo to mluví praktická úvaha pro USA: Spojené Státy mají systém kvoty, ale má-li někdo papíry v pořádku, je zařazen do kvoty, i když nemá mnoho peněz. Většina ostatních států je však nemajetným naprosto uzavřena, i když tam žijí příbuzní nebo přátelé.

Kvoty nejsou veliké, měříme-li je počtem lidí, kteří chtějí odejít. A naděje, že by se americké vystěhovalcké zákony uvolnily a kvoty zvýšily, jsou velmi nepatrné.

»Dokud máme 12 milionů nezaměstnaných, nemůže Evropa žádat, abychom zvýšili kvoty,« praví ve Washingtonu, »nikdo nám nemůže zaslívat, že se na před staráme o vlastní lidi.«

»Ale sám jste přece doznal, že to byli přistěhovalci, kteří dali Americe nový vzlet, novou sílu, nové myšlenky, novou iniciativu, nový život?«

»Ano. Ale nikdy ještě nebyly sociální poměry tak tíživé, jako dnes. Zažili jsme už dřív vystěhovalcké přívaly z Evropy, ale nikdy nám nedalo vystěhovalectví tolik práce, jako nyní. Je vám známo, že se proti uvolnění vystěhovalckých zákonů staví nejen konservativní Američan, ale i široké vrstvy lidu, které cítí liberálně a sociálně? Víte, že i dělnické organizace jsou proti rozšíření kvoty, protože se obávají evropské konkurence?«

Ten muž mluvil pravdu. Každodenně lze pozorovati,

jak pozorují Američané se smíšenými pocity přívaly přistěhovalců.

»Už jste slyšel, co udělal ten nestoudný X...? Vyhodil dvacet Američanů a přijal místo nich emigranty, kteří nedovedou ani pořádně anglicky!«

»Moje švadlena zaměstnávala doposud tři americké dívky. Minulý týden jsem byla u ní a zjistila jsem, že má dnes místo nich tři dívky z Evropy, běženky. To není hloupé. Tři Evropanky ji stojí právě tolik, jako dříve jedna Američanka...!«

Na štěstí nejsou všichni Američané takoví. Mnozí mluví i jinak: Zkusme to ještě jednou. Dejme těmto ubohým lidem příležitost! Snad poznáme za čtyřicet let, že to bylo nejchytřejší, co jsme vůbec udělali!

Mezi těmito dvěma extrémními postoji americké veřejné mínění. Mnoho »unions« neberou už cizince, bojí se konkurence. Generalmajor Moseley navrhuje, aby byli všichni přistěhovalci sterilisováni: »Je náš povinnost pomoci těmto ubohým mužům a ženám. Ale nemůžeme trpět, aby z této bídy vyrostla nová generace.« Zato jsou zase jiní pro naprosté zrušení přistěhovalckých zákonů a přimlouvají se, aby všichni političtí vězňové byli vpustěni. Diskuse o tom neustává. Vidíte, že nejen pro Evropu, ale i pro Ameriku je vystěhovalectví jedním z nejdůležitějších problémů.

Učte se americky!

Patrně urazím mnoho učitelů, ale přes to musím říci, že nedovedou učit anglicky. Jinak by nebylo možné, aby většina imigrantů, přicházejících do Ameriky, kteří se v Evropě dlouho učili angličtině, byla tak dokonale bezmocná. Pokud mluví mezi sebou nebo s cizincem, jde to. Ale jen se ocitnou před prvním Američanem, selhávají vědomosti, nasbírané v Evropě.

Imigrant, který přijede do Nového Yorku, musí co nejdříve mluvit anglicky. Třeba ne dobře, ale honem. Lidé, kteří se stěhují do Ameriky, musí se učit j i n a k: nemusí mluvit krásnou angličtinou, zato však praktickou američtinou, která jim dovolí, aby se představili, aby telefonovali. Máte ponětí, jak je těžké telefonovat v cizí řeči?

Abych vám prakticky poradil: nemůžete-li se učit u rodného Američana, učte se americkou konverzací každodenního života z amerických novin. I když jsou psány strašlivou angličtinou, je to, přáteli, angličtina, která se stane tvou příští mateřtinou! Ještě působivější jsou americké magaziny, ve kterých jsou krátké povídky a v nich zase typický americký dialog v mírném nářečí, takže neztratíte nervy, až po prvé uslyšíte mezi Battery a Columbus Circle hovořit »po americku«.

Řeč je s počátku vůbec nejdůležitější. Kupec, který má zastoupení a dělá návštěvy, mladý intelektuál, který běhá po schodech nahoru a dolů, aby utrhl nějaké místečko, dívka, která jde do americké rodiny za kuchařku, nurse, panská a statisíce malých úředníků — všichni musí mluvit, špatně, hůř, lépe, ale mluvit musí.

Ellis Island

Ellis Island je měra všech vystěhovalců. Pokud jsou v Evropě, mají tolik starostí se zaopatřením všech dokumentů, s visem, s přesídlením, s devisami, že si na nic jiného ani nevzpomenou. Teprve na lodi začíná nová starost. Je to většinou starost přehnaná a neodůvodněná. Může se vůbec přihodit, aby měl přistěhovalc, který má všechny papíry v pořádku, přes to vrácen? Přihází se to, ale velmi zřídká. Když něco nesouhlasí, je cestující dopraven na Ellis Island, na malý ostrov proti Manhattanu.

Být dopraven na Ellis Island znamená pro většinu

lidi asi totéž, jako jízda do pekel. Ellis Island se obyčejně líčí jako něco mezi Dábelskými ostrovy a Singem. Kdybyste tam přijeli, shledali byste, že je to nepravda. Je to malý ostrov s několika budovami. Vysoké a prostrané místnosti jsou vzdušné a čisté. Jenom — lidé tu nejsou na svobodě. Hledí na mrakodrapy, vidí »Skyline«, patří do zaslíbené země Ameriky, ale jenom tenoučkými ocelovými mřížemi, které se staví mezi ně a nový život. Mají za sebou strašné týdny, mnozí obětovali poslední, aby se sem dostali a teď — jaká ironie — hledí na Ameriku a nemohou do ní.

Jeden z klasických rozhovorů na Ellis Islandu, které se staly už mnohým imigrantům osudné:

»Inspektor: »Kolik máte s sebou peněz?«

Přistěhovalec: »Dvacet jeden dolar.«

»Inspektor: Dvacet jeden dolar? Jak dlouho s tím chcete vystačit?«

Přistěhovalec: »Já... já nevím. Já... já budu spořit.«

Inspektor: »Při největší šetrnosti vám brzy dojdou peníze. Co potom?« (Dívá se na přistěhovatele upřeně.)

Přistěhovalec (změněným hlasem, jako by ho osvítil nápad): »Já budu pracovat!«

Inspektor: »Pracovat? Kde? Najít práci v Novém Yorku není tak snadné.«

Přistěhovalec: »Mám slíbenou práci...«

Inspektor se probudí: »Slíbenou? Od koho?«

Přistěhovalec (znervosnělý, už plný tušení, že provedl hloupost): »Můj... strýc...«

Přistěhovalec netuší, že mu tato výpověď může být osudnou. Americký zákon zapovídá slibovati přistěhovaleci práci před příchodem do země.

O každém sporném případě rozhoduje tříčlenná komise. Inspektoré jsou přísní, drží se předpisů a zákonů, ale jsou to muži s americkým srdcem, které má soucit se všemi slabými a bezmocnými. Nezatajují svůj obdiv:

»Denně přichází do Nového Yorku tři sta přistěhovalců. Většina jich má papíry v naprostém pořádku, ale peníze nemají žádné. Padesát dolarů je všechno, co jim nechali, a mnoho jich nemá ani tolik. A přece se stává zřídka, že by někdo padl na obtíž veřejné dobročinnosti. Musíme však býti přísní, protože už zítra třeba se sem nastěhují lidé, kteří nemají nic, nevydělají nic a budou muset být podporováni.«

Imigrační úředníci jsou většinou starší lidé, kteří už prodělali několik přistěhovaleckých vln. Vědí, že se dřív nezačínalo v Americe tak těžko, jako dnes. »Dřív se přichozí ptali: co můžeme čekat od Ameriky?«, povídá jeden úředník. »Dnes je tomu opačně, dnes se musíme každého přichozího vypyatvat: Co můžete Americe nabídnout? A není-li odpověď uspokojivá...«

K aždý začátek je těžký

V kafeterii blízko Broadway sedí dva muži a baví se. Stoly jsou těsně u sebe, protože se šetří místem — zde na nejdražší půdě světa — a tak se stanete mimovolně svědkem rozmluvy. Jeden z nich vystupuje sebejistě, má pomačkané kalhoty, ponechává klobouk na hlavě, sděluje číšníkovi svá přání a platí účet. Druhý smekl, má báječně vyžehlené puky, sotva koktá anglicky a budí nejistý, bezmocný dojem. Není těžko uhodnout: přistěhovalec s americkým přítelem, který ho pozval na lunch.

»Je to nepochopitelné,« praví muž z Evropy, »je to neuvěřitelná odvaha: přijet se čtyřiceti dolary, se kterými jsem přijel v úterý. S těmi mám začít nový život v tomto šíleném městě? Není lépe se rovnou oběsit?«

Druhý mu temperamentně plácá na rameno: »Směšně, styďte se! Jste na tom lépe než statisíce jiných, můj milý. Ano, lépe. Neboť vy jste už zde, legálně v zemi — ostatní jsou ještě tam.«

»To je všechno pěkné,« praví Evropan, »dokud jsem

byl tam, myslel jsem si: jen být v Americe, třeba žebrať, bez budoucnosti, bez práce, ale tam být! A teď, když jsem tady, vidím teprve, jak je to těžké...«

»Amerika je nový svět. Udělejte čáru za svým bývalým životem. Zapomeňte na všechno, co bývalo, hleďte do budoucnosti, nikoli do minulosti. Můj dědeček, když sem přijel, měl čtyři dolary v kapse. Až k nám jednou v neděli přijdete, musí vám to vyprávět. Čtyři dolary čtyřicet centů. A přece z těchto čtyř dolarů udělal nejdřív čtyřicet a potom čtyři sta a čtyři tisíce, aniž by žebřal, aniž by podváděl. Podle starého, osvědčeného systému: vydržet a pilně pracovat...«

Američan měl dokonale pravdu. Dnešní emigrace není první, kterou Amerika zná. Už několikrát finuly se do Ameriky proudy zoufalých, unavených, umořených a zchudlých lidí. Američané se nestydí hovořit o tom. Jeden ví, že dědeček přišel s dluhy a starostmi. Druhý přijel nemocen. To je stará pravda, že emigranti jsou většinou chudí, zoufalí a unavení. Kdyby se jim vedlo dobře, ani by nemyslili na vystěhovalectví. Ruku na srdce: vystěhoval byste se vy, kdybyste nemusel?

Zůstat v Novém Yorku — nebo jít dál?

To je těžký a důležitý problém: máte zůstat v Novém Yorku nebo jít na venkov?

Většina lidí si to umiňuje. Hubují na největší město na světě, které je s počátku okouzleno a omámilo, brzy však unavilo, hněvají se na drahou činži a na všechny životní potřeby, jež jsou tu tak drahé — a zůstávají přece. Říkají: »Inu, zde je přece jenom nejvíce možností a příležitostí. Mám se snad usadit v nějakém hnězdě?«

Podle oficiální statistiky zůstává 65 procent všech přistěhovalců v New-York City. To je velké nebezpečí. Nálada proti přistěhovalcům roste. Ani největší město světa nemůže si dovolit denní přírůstek 200—300 pilných lidí, hladových po práci a po penězích, když už jsou statisíce vlastních lidí bez práce.

»Půjde-li to tak dál, dostaneme brzy předpisy, které budou přistěhovalcům nařizovat, aby šli dál...« praví úředník.

Otázka: Nový York nebo venkov — může se stát rozhodující otázkou pro celou budoucnost přistěhovalců. Každý jednotlivec učiní dobře, když ji pečlivě rozváží. Jedno je jisto: život v Novém Yorku je dražší, než v kterémkoli jiném americkém městě. A konec konce není ani zvlášť příjemné tady žít. Bydlí-li někdo venku, má trochu vzduchu, ale pak musí zase počítati s hodinovou jízdou do města. Kdo bydlí ve středu města, odpyká v letních parnech všechny hříchy.

Novyorské léto je dobrý training pro peklo. Naopak je mnoho důvodů, které mluví proto, aby přistěhovalec zůstal v hlavním městě: všechn obchodní život se tu soustřeďuje, poskytuje také nejvíce možností, potká tu nejspíš krajan, kteří mu mohou pomoci, všechny komitety a spolky pro emigranty jsou v Novém Yorku, všechny cesty vedou odtud.

Nejjednodušší východisko je: začněte tam, kde máte přátele nebo známé. Každý start je umožněn přáteli a bylo by nerozumné zůstat v Novém Yorku, máte-li v Oklahomě přátele, jenom proto, že nemilujete provincii. Druhá odpověď zní: některá povolání jsou ovšem vázána na Nový York, alespoň po nějakou dobu. Spisovatel, který zkouší štěstí u nakladatelů, divadelních ředitelů nebo redakcí, nemůže ovšem odejít do Colorada.

Právě tak docent, zpěvák nebo režisér zůstanou patrně v Novém Yorku. Ale proč by mělo zůstat v hlavním městě děvče, které si chce otevřít malý módní salon?

Lidé, kteří odejdou na »venkov«, toho asi nebudou litovat. Žije se tam klidněji, levněji, snad méně hlučně, snad jsou menší šance, ale je i soutěž menší.

Forget it!

Forget it! je věc, kterou se musí přistěhovalec naučit co nejrychleji. Zapomeň — totiž všechno, co kdysi bylo. Zapomeň, že jsi měl jednou v Evropě byt o šesti pokojích, pak zjistíš, že i jednopokojový byt v Americe může být útulný. Zapomeň, že ti jednou patřil zvučný titul, pak zvykneš demokratickému americkému oslovení: mister. A především zapomeň, kdo jsi byl a jak jsi žil.

Forget it! Nevypravuj žádnému Američanu, že se cítíš v Americe cizí. Bude-li upřímný, odpoví ti: »Vraťte se tedy zpátky do své krásné Evropy, kde jste se cítil tak doma!« A nemá pravdu? Ovšem, že se každý Evropan cítí v Americe cizím, většina jich se cítí cizinci po celý svůj život, ale pomůžete si, stanete-li se zarputilým misantropem a budete-li dráždit své americké přátele? Živá duše mezi San Franciskem a Novým Yorkem není zvědava na váš »vnitřní život«, duševní nesnáze, fňukání a plačtivé nářky. Jsou směšné — a nad to zbytečné.

V automatu na 57. třídě, kde se dostane všechno, co je v Americe k jídlu, schází se každý večer několik mužů. Každý Evropan pozná alespoň některého z nich: buď bývalého dirigenta státní velké opery nebo slavného spisovatele, nebo muže, kterého jste vidávali na plátně nebo jiného, který spravoval několik set milionů. Dnes všichni dlouho přemýšlejí, než se odhodlají vybrat si jídlo za 40 centů místo za 30. Poněvadž jsou však rozumní, nemluví o tom, jaké to kdysi bylo, nýbrž o tom, jak sehnati »job«.

Jednu velkou příležitost dává Amerika Evropanům: Amerika je lenivá, a Evropan, který je pilný a přičiňlivý, může vždycky ještě prorazit. A pak: jsou tak levní! Jsou šťastní pro každou práci, i když vědí, že dostávají jenom polovinu toho, co dostává Američan.

Ovšem, že začínají Američané protestovat. Nezavírejte oči před touto skutečností. Buďte opatrní! Dokud se vám nedaří tak bídě, abyste se museli dát vykořisťovat — ať chcete nebo ne — nepodbízejte! Škodíte tím mnoha ostatním, kteří přijdou po vás. Mimo to budete sami rozhněvaní a budete se hněvat denně, když se po práci vrátíte domů: za takovou dřinu bych doma platil za prvního a tady jsem předposlední...

Tiše! Není žádné »doma«. Forget it!

První vydělaný dolar

Cím mohu v Americe vydělat peníze? Jaké povolání má vyhlídky? Čemu se mám učit?

Zase několik otázek, které stojí v každém dopise z Evropy. A když odpovídáme, že to nelze přesně zodpovědět, jsou lidé zklamáni. Každý má v Evropě »přesné informace«, že v Americe potřebují optiky, elektrotechniky, cukráře nebo rukavičkáře. Přeskočil se, naučil se novému povolání a často musí zjistit, že byly všechny informace falešné. V Evropě mají zřejmě konjunkturu lidé, kteří učí všemu možnému a namlouvají vystěhovalcům, že po absolvování nového učení naleznou v Americe zaručeně práci.

A jak je tomu ve skutečnosti? Někdo se vyučil optikem. Přijede sem a zjistí, že je to povolání, vázané na licenci. Všechny pokusy dostati místo u nějakého optika, selžou. Na štěstí má nějakého známého, který mu doporučí svého přítele, který má švagra, jehož strýc má obchod s pneumatikami. Muž dostane skromné místo za 15 dolarů měsíčně. Z toho může být živ. Za tři měsíce byl šéf tak spokojen, že ho poslal na první »tour« v jeho vlastním autu. Dnes je výtečně zapracován do obchodu.

Druhý se vyučil cukrářství. Každý Evropan, který zná jen přibližně Spojené Státy, musí říci, že to je báječná myšlenka. Američtí cukráři jsou nezdatní, nemají fantazii a každý cukrář z Prahy nebo Vídně musí mít tedy obrovské naděje! Ale pak jich několik v Americe začalo — a ztroskotali. Zeptáte-li se Američanů, proč chodí raději k americkému cukráři, než evropskému, odpoví s pokrčením ramen: »Evropské cukroví je příliš těžké. Nesneseme je.« Evropský cukrář přijde za čas na to, že se svým uměním nemůže nic počít. Na štěstí se mezi tím seznámil s jednou paní, která má v Pittsburku bratra s dětskou konfekcí. Potřebuje účetního, a náš cukrář, který býval v Evropě bankovní úředník, dostává místo. Vede se mu výborně a je-li teď v Pittsburku pozván na »party« a je-li v dobré náladě, jde do kuchyně a vyrobí několik vanilkových rohlíčků nebo indiánek. Všichni jsou nadšeni a všichni říkají, že jsou Evropané přece jenom »charming« a »very nice«.

Takových případů je na sta a nechci jimi dokládati nic proti optice nebo cukrářství. Chci jenom potvrdit zkušenost: obvykle přichází všechno jinak, než člověk myslí, a nejdůležitější rada zní tedy: nevažte se na žádné povolání, buďte pohybliví a pružní, berte, co se vám nabízí!

Jedno je jisté: dělníci a řemeslníci mají lepší vyhlídky než lidé s akademickým povoláním. Lékaři musí skládati těžké zkoušky — což znamená dlouhé a namáhavé studium — a i pak mají nepatrné vyhlídky, poněvadž američtí lékaři brání se stále horlivěji proti přívalu cizích lékařů. Leč by to udělali jako mladý německý lékař, který po absolvování všech zkoušek nezůstal v Novém Yorku, jako většina jeho kolegů (kteří ztroskotali). Koupil si laciný, ojetý vozík a vydal se na venek — bez cíle. Musel několik týdnů hledat, všude byl odmítnut, všude se báli konkurence. Ale pak přece našel venkovské městečko, kde lékaři nekladli překážky a kde našel lékárníka, který mu slíbil spolupráci — i to je v Americe třeba. Žije dnes velmi skromně, ale spokojeně. Důkaz, že to jde, najde-li se to právě.

Anebo mladá dívka, která chodila několik měsíců po Novém Yorku, prohlížela si město a lidi: za sedm měsíců si otevřela ve svém chudém bytě »výstavu«: pletené jumpery, ručně tkané šály, obratně střižené blůzičky, vyšívání pásy. Vypadalo to celkem primitivně, ale rozklíčlo se to, děvče našlo amerického mecenáše, který mu půjčil 200 dolarů — a dnes má malíčký atelier, který jde velmi dobře a zaměstnává tučt lidí — vesměs přistěhovalce.

Nebo jiná dívka, která měla dobrý vkus a nápady: nakreslila několik lyžařských bundiček a »švýcarských« specialit a pokusila se o štěstí. Za několik týdnů dostala místo. Ve volných chvílích hledala dál. Dnes, po čtrnácti měsících, je zaměstnána v obchodním domě na páté třídě, jako specialistka pro zimní sportovní obleky.

To jsou všechno případy skutečné a dokazují, že to není v Americe tak bezvýhledné i přes obrovskou

konkurenci, má-li někdo dosti sil, aby vydržel prvních několik zlých týdnů.

Večerní škola zdarma

Když na Broadwayi začínají tančit šílené světelné reklamy a Novyorčan odchází do kina nebo do taneční síně, opouští mnoho mužů, žen a dívek domovy a jdou — se učit. Ve dne nemají čas. Ve dne musí pádit od mrakodrapu k mrakodrapu představovat se, sbírat zklamání, honit se za příležitostmi. Na učení zbývá jenom večer, doba, kdy se druzí baví.

V osm hodin přicházejí do večerní školy. Tam sedí jeden vedle druhého v lavicích, které jsou vždycky příliš úzké, neboť tyto večerní školy jsou ve dne školami pro děti. Malí kluci a děvčátka asi netuší, že v jejich lavicích sedí večer lidé, kteří »kdysy« byli slavnými právníky, bankovními řediteli, hospodyněmi se »čtyřmi služkami« nebo pány se »zajištěnou existencí«.

Pro badatele řečí byl by takový večer asi zajímavý zážitek. Zde se uskutečnila babylonská věž. Desetileté děvčátko z jižní Francie sedí vedle starého žida z Ruska, advokát z Vídně a herec z Chemnitz tlačí se s italskými sezonními dělníky a bulharským hudebníkem do jedné lavice. Řeč, kterou všichni nedovedou, je jejich dorozumivacím prostředkem. Všichni museli rychle odejít, nikdo neměl času se připravit a učí se teprve tady.

Všichni to shledávají v pořádku. Kdo je tady, musí se začít znovu učit. Musí zapomenout, čím byl v Evropě. Často někdo udiveně vzhlédne, když učitelka vyvolává jméno a žáka k tabuli.

»Ale to je přece B...?« — »Nikoli, to byl B...« odpovídá druhý. A jmenuje jméno muže, který byl kdysi v Evropě velmi slavný a známý.

dopisy

Co je svatováclavská tradice?

Vážený pane redaktore!

Jsem duchovním české pravoslavné církve. V č. 8 konstatoval pan T. v článku »Křesťanství — heslo a skutečnost«, že u nás vlastně téměř nikdo nemá pojmu o t. zv. tradici svatováclavské a proto si dovoluji zaslati Vám k laskavému vědomí a uveřejnění mínění všech pravoslavných včetně Čechů o té otázce. Nám pravoslavným je věc jasná, neboť navazujeme na domácí, slovanskou tradici cyrilometodějskou, tím svatováclavskou, což až dosud buď nevědomky či úmyslně bylo u nás přeručeno nebo špatně chápáno, a konečně tradici husitskou, která vlastně mohutným a úspěšným odporem proti západu — Římu a svým náboženským obsahem i náplní (opět mučedník pro Krista, Hus) znamená návrat k původnímu domácímu, slovanskému cyrilometodějskému a tím k čisté formě křesťanství apoštolského. To je ta »reformace«!

Můj příspěvek je výňatkem z knihy Vladimíra Gruzína »Slovanský svatý Václav«, vydané roku 1929 v Praze.

Pisatel článku v č. 8 »Přítomnosti« pod názvem »Křesťanství — heslo a skutečnost«, se táže: »Věděla-li veřejnost málo o náboženském obsahu husitské tradice, kolik toho ví o tradici svatováclavské?« — »Ve skutečnosti, věděli-li dříve normální Čech o husitské tradici málo, neví dnes o svatováclavské nic.«

Opravdu jest zajímavé, že nyní, ač často se u nás zdůrazňuje svatováclavská tradice, přece nejen obyčejný, ale i průměrně vzdělaný, ba možná i s vysokoškolským vzděláním inteligent nedovedl by říci, co si představuje pod tím pojmem. Říkává se, že dějiny jsou učitelkou života, a proto i dávná dějinná minulost našeho národa může pro současníky něco znamenat, může nás poučovat a může nás varovat.

K vysvětlení pojmu »svatováclavská tradice« je potřeba připomenouti si aspoň krátce životopis sv. Václava a dobu po jeho smrti. Jest známo, že hodnověrných zpráv z té doby je velmi málo, a je poměrně těžko stanovit, jakou úlohu určily dějiny sv. Václavovi, jaký byl jeho význam pro Čechy v té době, co pro ně vykonal za svého života svou mučednickou smrtí a po ní svou památkou, svou svatostí a svou tradicí. — O životě sv. Václava nejvíce se dovídáme ze zachovalých, v Čechách napsaných pramenů staroslovanských, jež zůstaly součástí bohoslužeb té křesťanské církve, která za života sv. Václava zapustila již u nás kořeny. Sv. Václav byl synem knížete Vratislava, druhorozeného syna Bořivoje a sv. Ludmily. Narodil se asi roku 907, nejspíše v Praze. Měl dva bratry, Boleslava a Spytihněva, a čtyři sestry. Od svého narození byl vychováván v křesťanství slovanském svou babičkou, první křesťanskou kněžnou českou sv. Ludmilou, pokřtěnou samým sv. Metodějem. Slovanský kněz pokřtil sv. Václava a dáno bylo jemu jméno Vjašeslav (Venšeslav) — hojnější, dvojnásobná sláva — jméno čisté slovanské. Když sv. Václav poněkud odrostl a měl býti dán do učení písmu své rodné řeči, byl postřižen podle obřadu církve slovanské, cyrilometodějské. Dobrý zákon, přinesený našim předkům z východu, znamenal nejen pravou víru křesťanskou, nýbrž také vzdělání a osvětu. Něco podobného nevidíme u našich sousedů, kteří stáli pod vlivem západu a kde ještě dlouho po sv. Václavovi pokládala knížata učení za něco, co sluší hlavně kněžím a mnichům. Sv. Václav se naučil písmu slovanskému od slovanského kněze, pod dohledem své babičky sv. Ludmily a pak byl poslán do Budče, aby se tam naučil písmu a jazyku latinskému, pro nutný styk se západem. Když mu bylo sotva 18 let, zemřel mu otec a za poručnictví matky Drahomyry nastoupil na otcovský knížecí stolec. V chlapeckých letech nezanedbával dalšího učení a osvojil si tehdejší vzdělanost domácí — slovanskou, latinskou a snad i řeckou od kněží, kteří do Čech, jako do země, která teprve před několika desítkami let byla obrácena na křesťanství, přicházeli ze všech zemí. Nejdouho po smrti otce (roku 920) stihla mladého kněžice druhá těžká rána: jeho milovaná babička a pěstunka sv. Ludmila byla zavražděna (16./IX. 920), snad z návozu jeho vlastní matky. Svatá Ludmila patrně chtěla uchránit sv. Václava od plečích dvořanů, osobně nespokojených s vlivem tímto na mladého novonárodního a možná i na vládu v zemi. Sv. Václav však prospíval v učení a ve víře, jak praví staroslovanský životopisec, »nejen knihám rozuměl, nýbrž víru plně, všem chudým dobře činil, bídně krmil a odíval podle evangelského učení; nemocné sluhly nasycoval, vdovám nedával ubližovati, lidi všechny chudé i bohaté miloval, chrámy všechny zlatem ozdobil. Věřil v Boha vším srdcem, vše dobré konal v životě svém«. V tom jistě lze viděti vedoucí ruku a milující srdce zbožné Ludmily, která sama žila svatým životem a svému milovanému vnuku vždy předcházela příkladem, aby nakonec dala mu též příklad mučednické smrti.

Nebylo nikterak snadným úkolem býti v té době knížetem českým. »Hrdými se stali mužové čeští a povstali proti sobě, neboť mlád byl jim knížecí« — čteme v staroslovanském životopisu. Sv. Václav však přes svoje mládí dovedl ukázati pevnou ruku, dovedl povznést svou knížecí moc a jíti ve šlépějích své babičky, jejíž ostatky s velikými počty dal přenést z Tetína na hrad pražský do chrámu sv. Jiří, hned jak nastoupil na trůn r. 925. Tím neohroženě před zraky všech, kteří snad spolupůsobili při zabití sv. Ludmily, dal najevo, že se hlásí k ní a jejímu odkazu. Sv. Václav byl knížetem statečným a spravedlivým a dovedl i ozbrojenou rukou přimět tvrdšího a nešlechtnějšího k míru a pořádku. Ale byl též vzorným křesťanem a usiloval o to, aby ani u víře národ jeho nezůstával pozadu. »Chrámy vystavěl na všech hradech velmi krásně, shromáždil služebníky Boží ze všech národů. Neustále se konala služba po všechny dny k Bohu, jako u velkých národů, zavedením dobrého a spravedlivého knížete

Václava. I vložil Bůh v srdce jeho i vystavěl chrám sv. Víta nemysle zle!»

Tak s pocitem národní hrůdy a zadostučinění vypravuje nám slovanský životopisec. Snad by byl vykonal ještě mnoho velkého a prospěšného pro svůj národ, jak jistě tyto slibné začátky jeho práce ukazují, kdyby se i on nebyl stal obětí pletich svých dvořanů. Mladý a vládychtivý bratr jeho Boleslav dal se svéstí intrikujícími bojary a tak 28. září léta Páně 929 na novém hradě Boleslavi v pondělí po svátku Kosmy a Damiána plán byl proveden a opět zavládl smutek po celé české zemi. Cestou do chrámu na jitřní, jak bylo jeho zvykem, byl Václav zavražděn. Tělo jeho bylo původně pohřbeno v chrámě na Boleslavi. Slovanský životopisec vypravuje nám o jediném zázraku, který se tam udál: »Krev jeho nechtěla po tři dny v zem jíti, třetího pak večera, ať všichni viděli, vzešla v chrámě nad ním.« Pro ostatky své babičky vyslal sv. Václav slovanského kněze Pavla, který pravděpodobně pohřbíval sv. Ludmilu a ten pak pohřbil i sv. Václava spolu s jiným knězem Krastějem, který byl stále na Boleslavi. Zakrátko Boleslav svého činu již litoval a z vlastního popudu a na přání lidu i duchovenstva dal přenést ostatky svého bratra z Boleslavě do Prahy (r. 931) a uložil je v chrámu sv. Víta, který byl zatím stavbou dokončen, po pravé straně oltáře. První životopis sv. Václava byl sepsán brzy po jeho smrti jazykem staroslovanským, patrně knězem Pavlem.

Z tohoto krátkého životopisu poznáváme, v jakém prostředí rostl a byl vychováván mladý kněz. Jeho vzdělanost otvírala mu široké možnosti čerpat z studnice hojnosti křesťanské nauky, a mladá, horlivá duše žíznila jen po tom, aby vše, co zvěděla, uvedla ve skutek, jak také staroslovanský životopisec zaznamenal, jak jsme si shora připomenuli. I problémy: jak upravit poměr k mocným sousedům v souvislosti s kulturní expanzí západu, dokončit pozvolně překřesťanění národa a sjednotit a upevnit vnitřní moc knížecí, před kterými tehdy český národ stál, mohla křesťanská duše Václavova zvládnouti. Ale nadto nade všechno horoval o naplnění vyšších křesťanských ideálů a jako apoštol snažil se rozšířit, zvelebit víru Kristovu, dát svému lidu pokud možno nejvíce z božského jeho učení jen za tím účelem, aby více lidí spolu s ním slavilo a jevililo Boha. Nežádal slávy a nehledal zisku pro sebe anebo konečně politický prospěch národa, nýbrž slávu Boží — království Boží na zemi — to byl hlavní ideál Václavův. Tím, že »chrám vystavěl ve všech hradech velmi krásně, shromáždil služebníky Boží ze všech národů. Neustále se konala služba pro všechny dny k Bohu, jako u velikých národů zavedením dobrého a spravedlivého knížete Václava«, nemohl ani lépe posloužiti v té době svému národu a tím také zhostil se svého úkolu plně, byť mu pro to nestačil jeho, žel, až příliš krátký život, byť pro to musil i umřít. Uvedení národa z větší části již křesťanského do velké rodiny křesťanských národů vůbec, nejen snad západních, znamená čestnou úlohu, jež byla dějinným během určena Václavovi. Znamenalo-li pro český národ včasné a blahodějně přijetí i upevnění křesťanství začátek nové lepší éry, dobrý základ pro rozvoj duchovních sil národa — znamená postava sv. Václava hlavního českého apoštola toho mohutného myšlenkového rozmachu, který později českému národu z české církve vzklíčil. On, horlivý apoštol křesťanství, jest organickou součástí minulosti českého národa, což nelze pomíjet, aby nebyla okleštěna celá historie národa našeho i s dobou husitskou a dobou obrozenou až k znovudobytí národní samostatnosti. Českému národu bylo potřeba opravdu křesťanského Václava, aby po něm mohl přijíti Ukruťný Boleslav a upevnit vnější i vnitřní moc Čech. Toho sv. Václav nevykonal, ale nebyl by toho s takovým zdarem provedl ani Boleslav, kdyby mu nebyl předcházet opravdový křesťan Václav. A bylo potřeba českému národu i boleslavské tragedie, aby křesťanské skutky Václavovy byly pokropeny mučednickou krví ve prospěch budoucnosti. Církev, založená Kristem, vzrostla krví mučedníků, a česká církev slovanská netvořila v tom ohledu výjimky.

Jediné toto stalo se základem tradice svatováclavské. Náš národ (prostý lid) a slovanský východ (nejstarší zmínka o účtu k sv. Václavovi na Rusi již za sv. Vladimíra) stavěl se vždy k sv. Václavovi kladně. Jediné v církvi slovanské zrodil se sv.

Václav jako ochránce českého lidu a jako dědic české země, právě proti západu, jak je zdůrazňováno staroslovanskými životopisy. Západ vždy projevoval nechť k sv. Václavovi, U nás se později vlivem západní (latinské) římskokatolické církve, jež nabyla vrchu, propagovala účta k jiným svatým (Jan z Pomuku, hlavně po bitvě bělohorské) na úkor sv. Václava, jehož památku si lid po tolik staletí houževnatě udržoval a udržel. (Jesuité ve smyslu zákazu papeže Urbana VIII., 1623—1644, nechtěli uznávat sv. Václava jako svatého »samodílného«, poněvadž nebyl církvi římskokatolickou prohlášen za svatého, jak je možno se přesvědčiti z latinského breviáře. Nestalo se tak ostatně ani do dnešního dne, jen papež Kliment X. v r. 1670 nařídil, aby církevní hodinky na počest sv. Václava byly vloženy do římského breviáře, a teprve Benedikt XIII. 14. 3. 1729 zavázal kněze říkat tyto hodinky.) Hlas lidu — hlas Boží — prohlásil Václava za svatého a svého ochránce a proto právem mohl Palacký napsati: ...vše, co národ náš jako své vlastní ve cti míti chtěl, to až podnes svatováclavským nazývati obvykl. — Cizím směrům v našem národě zůstal sv. Václav vždy nepřístupným.

Václav, první český svatý a mučedník, stal se pro Čechy vtělením národní a státní myšlenky. K němu se utíkali věrní Češi v dobách těžkých, pod jeho praporem vítězně šli do boje v nejslavnějších dobách národních dějin. Vítězní husité, potlačení a zapadlí vlastenci v době pobělohorské poroby, buditelé národního sebevědomí v XIX. století a čeští legionáři za světové války (28. září 1914 posvěceni v Kijevě svatováclavského praporu ruskou pravoslavnou církví) — všichni jedněmi ústy a jedním srdcem vzývali sv. Václava, ochránce a dědice české země: »Nedaž zahynúti nám i budoucím!«

To je podstata svatováclavské tradice, která těsně souvisí s tradicí husitskou, neboť tato z ní vyplývá. B. Azman

listárna redakce

Proč o Gionovi? Máte pochybnosti, stojí-li za to zabývatí se Jeanem Gionem a jinými francouzskými osobnostmi, které se od nás odvrátily, a nebylo-li by lépe zabývatí se těmi, kdo nám zůstali věrni. Ale my se Gionem ani Romainsem ani Célinem ani jinými nezabýváme pro ně samotné: spíše na nich studujeme morální krizi Francie. Jako, jak jsme už řekli, Masaryk na začátku světové války udělal si dříve, než se rozhodl, důkladnou analýzu poměrů v hlavních evropských zemích (užívá k tomu i obrazu, jež o nich podává jejich literatura), musíme i my si tak nyní počínati. Pro naši zahraniční orientaci je neobyčejně důležité neklamat se o hluboké krizi, již Francie prožívá. Není možno, aby se nám Francie po druhé stala bludíčkou. Proto hlavně: jasně vidět! Kdybychom si pro pojednání vybírali jen ty francouzské osobnosti, které, jak pravíte, nám »zůstaly věrny«, byli bychom v nebezpečí, že podáme zcela falešný obraz o současné Francii. Ne, musíme jí dobře znáti i s jejím defaitismem, s jejím egoismem, s jejím falešným pacifismem a všemi vlastnostmi, které otráslý jejím postavením a které musí varovati každý malý národ, aby se na ni spoléhal. Jean Giono je pak kámenek v této francouzské mosaice.

Bývalý čtenář Přítomnosti. Váš dopis z censurních důvodů ovšem uveřejniti nemohu. Jestliže si však tolik přejete, aby Vaše mínění o mně bylo ostatním čtenářům známo, budiž zde tedy uveřejněno. Pokládáte mne za »muže nepoctivého, jemuž Masaryk by ruky nepodal«. Doufám, že jsem Vám vyhověl, pokud jsem mohl. —fp—

Aféry kolem habilitačních prací. Upozornil jste nás na nový případ vadné habilitace. Ačkoli se týká Slovenska, domníváme se, že s habilitacemi není vůbec něco v pořádku. V poslední době proniklo na veřejnost několik zpráv o pochybných habilitačních a vědeckých pracích. Dosáhne-li hodnosti akademického učitele graduovaný člověk, o němž se dodatečně prokáže, že jeho práce je vlastně jenom kompilace, není to jenom osobní věc, nýbrž varovný doklad příliš blahovolného postupu při posuzování habilitačních prací. Dnes má tato otázka, jak se domníváme, význam zcela mimořádný. Z vysokých škol odešlo rázem do pense velmi mnoho vynikajících vědeckých sil — a náhrada za ně nemůže nám být lhostejná. Další rozvoj naší vědy závisí mimo jiné na tom, kdo přijde na jejich místa. Máme za to, že dvě podmínky jsou nezbytné a rozhodující: je to jednak zlepšení celé výchovy vědeckého dorostu a jednak objektivnější a přísnější postup při posuzování všech habilitačních a vědeckých prací. Hodnota a význam vysokoškolského profesora zavazují.

Svět knih

Roč. 9. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ 11

Julij Boršoš Kumjatskyj:

HUCULSKO*

Zelené hory se protahují
do dálek
bezstarostně jako zelené
sny...

V nich zvučí píseň, smích
a huďba řek,
která tu nikdy neumlká.

Vůně hor se nesou větrem
jak svatá legenda až do
planoucích nebes.

Po gruních a úbočích jsou
rozházeny chatky...
Kdes na stráni hraje pastýř
na zdobné sopilce...

Zdá se, že tato země
je stvořena
pro básníky, pro smích,
krásu a polibky...

Tu žije Hucul — širokoplečí
orel.

Jeho osud byl často krutý,
však v duši jeho je plno míru.
A třeba je v jeho hlubokém
zraku plno bolu,
jeho tvář je docela

bezstarostná,
zplod si písně se stříbrnou
Tisou,

odplouvaje na voru.
A z hlubin hor a huculských
lesů

posílá šuhaj Pop Ivan
pozdravy krásce Hoverle
tož on je pánem tohoto kraje.

A starý Petruš, odvážný,
hledí jako námořník
na moře huculských lesů
do dálek...

oba vrcholy Blížnice mu kývly
srdečným uvítáním: Buď
zdráv!

NOVÉ KNIHY

NOVÁ VYDÁNÍ DĚL KARLA ČAPKA

Jako by nové a nové zástupy
přícházely k literárnímu odkazu
zemřelého Karla Čapka a braly si
z něho svůj čtenářský podíl, ta-
kovy asi se nás zmocňuje dojem
nad početností nových vydání ně-
kterých Čapkových děl. Je to te-
prve několik dnů, co vyšel v no-
vém vydání Zahradníkův rok,
Válka s Mloky a Italské listy, a
dnes už je to zase další trojlístek
Čapkových knih, a to právě těch
nejosobitějších a umělecky nej-
významnějších. Zájem širokého a
stále rostoucího kruhu Čapko-
vých čtenářů se nejkrásněji ob-
ráží právě v tomto zrcadle. Již
14. vydání slavné První party,
která právě v těchto dnech byla
v zdramatizované úpravě hrána
na jevišti autorova rodiště, Ma-
lých Svatoňovic, již 11. vydání

Poesie — trest života

Poesie je podle mého názoru přímo trest lidského života
a sám tvůrčí princip. Není ani možné představit si svět bez
poesie. Všechny literární formy jsou určovány poesí. Není
literárního umění bez poesie. G. Duhamel

Obyčejného života, považovaného
za nejlepší a nejosobitější z Čap-
kových děl, a konečně 5. vydání
Božích muk. Cena První party je
22 K za brož. svazek, Obyčejného
života 22 K za brož. svazek a
Božích muk 16 K za brož. svazek.

NOVÉ ČÍSLO KRITICKÉHO MĚSÍČNÍKU

Druhé, právě vyšlé číslo Kritick-
kého Měsíčníku přináší na úvod-
ním místě studii V. Cerného Po-
slední Čapkovy tvůrčí období a
jeho demokratický humanismus,
v níž autor malé monografie o
Čapkově, vyšlé v Edici Postavy
a dílo r. 1936, zhodnotil a prostu-
doval Čapkovu románovou, diva-
delní i causeristickou tvorbu za
poslední dvě léta. Zajímavá a ča-
sová je zde také studie Antonína
Hartla o soudobém básnictví na
Podkarpatské Ukrajině, doplněná
řadou vhodně vybraných a dobře
přeložených lyrických ukázek ze
současné moderní poesie podkar-
patoukrajinské. Vedle několika
pronikavých poznámek, z nichž
zejména zaujme statečný dopis,
který anglickému literárnímu kri-
tiku Johnu Middletonu Murrymu
napsal Alois Skoumal, čteme v
tomto čísle hluboký článek V. Na-
vrátila Ukřížování člověka a řadu
referátů, kterými sem o novín-
kách moderní české prózy, krásné
i naučné, přispěl V. Cerný, V. Ji-
rák, Bohumil Novák a Karel Po-
lák, rozbirající široce a důkladně
sborník pražského lingvistického
kroužku Torso a tajemství Má-
chova díla. Cena čísla je 3 K.

DOŠLÉ KNIHY

R. I. Malý: **MARX A ŘÍM VE
SVĚTLE ŽIVÉ SKUTEČNOSTI.**
Obsahem této osmé knihy R. I.
Malého »Marx a Řím«, která prá-
vě vyšla nákladem A. Neuberta v
Praze (str. 140, cena 10 K), je
rozbor marxismu s hlediska auto-
rova »křesťanského realismu«.
Protí Marxovu materialismu sta-
ví tedy R. I. Malý křesťanský
spiritualismus a totální realismus.

**SOUDNÍ ŘÍZENÍ VE VĚCÍCH
MANŽELSKÝCH** podle česko-slo-
venského civilního práva proces-
ního. Napsal doc. dr. Karel Ger-
lich. Ve spise jsou vyčerpávajícím
způsobem zpracovány všechny
otázky, týkající se soudního ří-
zení v manželských věcech, a to
jak podle platného práva v ze-
měích České a Moravskoslezské,
krajinně Slovenské a Karpatské
Ukrajinně, tak i podle připravené
jednotné osnovy civilního řádu
soudního a ostatních procesních
zákonů česko-slovenských. Spis
vyšel ve Sbírce spisů právnických
a národohospodářských, kterou
vydal K. Engliš a F. Weyr v na-
kladatelství Orbis, Praha XII. Ce-
na 30 K. Stran 122 plus XI.

Poslanec Doc. Dr. Al. Neumann
zpracoval tento **NOVÝ POJIŠTO-
VACÍ ZÁKON** (nemocenské, inva-
lidní a starobní pojištění dělnic-
ké, nemocenské pojištění úřednic-
ké a novou organizaci úrazového

pojištění), opatřil výkladem, dů-
vodovou zprávu a judikaturou.
Vydává Právnické knihkupectví
a nakladatelství V. Linhart v
Praze. Stran asi 600, cena asi
50 K.

**MILIONY Z NIČEHO, JAK
VZNIKÁJÍ A ROSTOU** je název
reportáží E. A. Jamesona. Jsou
to životopisy moderních kapitánů
průmyslu a obchodu. Dočtete se
tu o kariéře Eastmana Kodaka,
Henry Forda, Karla Benze, Césa-
ra Rítze, G. Pullmana, P. J. Reu-
tera, J. B. Dunlopa, F. H. Royce
a Ch. St. Rollse, Nobelové, otec a
syn atd. Přes humorný způsob
portretování je to kniha nabáda-
vá a vážná, která zvláště v těch-
to dobách bude vzpruhou pro po-
dnikavé a tvořivé lidi. Vyšla v
»Knížkách osudu a práce« a je za
28 K brož. Vydalo ji nakladatel-
ství Orbis (Praha XII.).

»**FINANČNÍ PRÁVNÍK**«, odbor-
ná finančně-právní revue, uveřej-
ňuje v lednovém čísle: O právní
subjektivitě podnikových pensij-
ních fondů. (Univ. prof. dr. Adolf
Procháčka.) O jednotné zdanění
služebních požitků. (Univ. doc. dr.
Josef Siblík.) Daň důchodová po-
dle novely č. 393/1938. (Dr. Josef
Lepert.) Úlevy na daní z obrátu
při vývozu. Jednotné zdanění da-
ní z obrátu, důsledky územních
a státoprávních změn. — Odpis
daně z obrátu po pravoplatném
vymezení. Zákony, Výnosy, Judi-
katura, Přehled časopisů a publi-
kací, Z praxe. Cena 7 K.

Georgij Šilin: **MALOMOCNÍ.**
(Román. Nákladem Vydavatel-
ství Volné myšlenky, s. s. r. o. v
Praze, cena 25 K.) Tento druhý
Šilinův román o táboře malomoc-
ných lidí osobní osudy skvělého
a lidského šéflékaře tábora malo-
mocných dr. Turkejeva i jednot-
livé epizody ze života chovanců
tábora, jejich drobné strasti i ra-
dosti, jejich poměr vůči zdravým
lidem a vůči správcům tábora
Román je psán umělcem, který se
tu vyznává ze své lásky k lidem
a z víry v jejich dobrotu.

**O TOM, JAK JE PRO PŘÍSLUŠ-
NÍKY MALÝCH NÁRODŮ DŮLE-
ŽITÉ** naučíte se cizím jazykům,
nemůže zajisté být sporu. Cesta
k tomu vede třemi etapami: stu-
diem mluvnice, studiem skladby
čili syntaxe a konečně osvojením
si pokud možno největší zásoby
rčení, vlastních příslušnému ja-
zyku. Pomůckou toho druhu, nej-
rozsáhlejší toho druhu v naší

Henry de Montherlant:

Romanopisec a život

Když vidím, jak spisovatelé
tráví celý svůj život psaním,
jedrováním svého díla, shá-
něním prospěšných známostí,
čtením knih svých kolegů
(nikoli ze záliby, nýbrž proto,
aby je na oplátku mohli
pochválit), přednáškami, de-
batami s knihomoly a řečiš-
kami na kongresech, říkám
si: »Ale kdy tedy ti lidé
žijí?« Na štěstí mají matku,
manželku, dítě nebo milenku,
s nimiž jsou nuceni stýkat
se lidsky. Ale to tedy zname-
ná, že jedině jejich znalost
života a člověka je ta, kterou
mít jsou nuceni. Všechno
ostatní čas jim vyplňuje je-
jich bláhová ješitnost.

Když je zřejmé, že nemů-
žeme prožívat všechny osudy,
mít všechny zkušenosti a
znát všechna prostředí, nechť
nám aspoň romány říkají ně-
co z toho, co opravdu je.
Něco z toho, co se stále děje
kolem nás a čeho jsme, ani
si to neuvědomujeme účastní.
Život nám na každém kroku
ukazuje objevy tak neprav-
děpodobné, že říkáme: »To-
hleto by člověk nemohl dát
do románu!« Omyl! Právě to
se tam musí dát! Musíme ži-
vot sledovat krok za krokem
a přepisovat jej do nejmen-
ších podrobností, bez nejmen-
ší deformace, a to bez defor-
mace jak idealistické, tak
naturalistické nebo stranické.

lingvistické literatuře, jest prof.
dr. Emila Votočka »Česko-francou-
zská konverzace a fraseologie«,
právě vyšlá v nakladatelství
A. Neuberta. Podává ne méně než
27.000 českých, hlavně konver-
sačních vět s příslušným textem
francouzským v podobě, jak by
je řekl rodilý Francouz. Dílo má
808 stran. Vázaný výtisk je za
69 K.

RAŠELINOVÉ A VODOLÉ ČERNÉ

LAZNE VELICHOVKY u Jaroměře

Sezona od 1. března

Revma, dna, ischias, nervosy, ženské choroby
Levné jarní paušály od K 960- za 3 týdny

PŘÍTOMNOST

ukládá starati se pečlivému otci o

BUDOUCNOST

rodiny

Vhodný způsob této péče

životní pojistkou

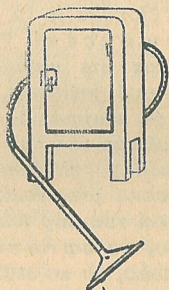
poradí Vám

Česko-slovenská akciová pojišťovna

Praha II., Spálená 49 - Telefony 344.41.4

Vyměníme

na PVV Vaši starou ledničku a vysavač za jakostní výrobky Elektro-Lux. Náš stánek č. 7001 v Průmyslovém paláci a 2 vlastní pavilony na Radiotrhu, nebo Na Příkopě 33.
Tel. 251-00,
394-70.

V sebemenším bytě

získáte

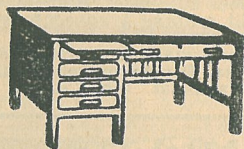
PRACOVNÍM STOLKEM

č. 310

100 cm dlouhým,
65 cm hlubokým

nástroj

PORÁDKU A POHODLÍ

PRAHA II., Vodíčkova 22

Pracující žena má především zájem o to, aby pěkně vypadala celý den. V šatech ze Sochorovy zušlechtné látky s červenou nití můžete jít z obchodu nebo z kanceláře rovnou na schůzku. Saty vypadají tak pěkně, jako byste si je byla právě oblékla. Zkuste to a uvidíte!

Co proslavilo Pardubice? Tři věci proslavily Pardubice: Karo-Franckovka, Perola a perník. Z vybraných surovin, podle vyzkoušených předpisů, pomocí moderních strojů vyrábí se Karo-Franckovka a Perola. Není proto divu, že jsou tak dobré, že káva z nich uvařená krásně voní a tak dobře chutná. Je to naše káva, která u nás roste.

Svěží z práce
jako do práce!

Sochorovy zušlechtné látky

s červenou nití

se nemačkají o nic více, než dobrá látka vlněná. Jsou jako stvořeny pro pracující ženu, která nemá mnoho času na časté převlékání.

Zkuste to!

SOCHOR